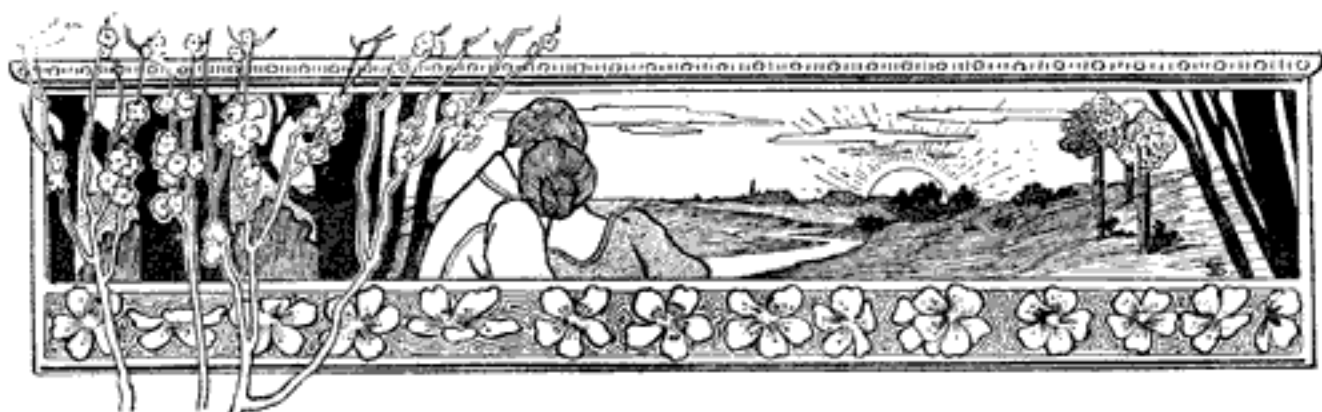

Suzana.

Spisal Fran Govékar.

jegov sklep je dozorel . . .

Rešiti se mora njene strašne oblasti, osvoboditi njenih sladkogroznih vezi, s katerimi ga vklepa s svojo nepremagljivo, magično silo. Rešiti se — osvoboditi — uiti iz njenih mrež — postati zopet mož, ki misli,

čuti in dela, kar hoče sam . . .

Rešiti se, ta želja ga je napolnjevala vsega.

Brezkončno traja njegovo jetništvo — celo večnost; zdi se mu, da je že njen suženj . . . To strašno robstvo! — A sedaj bodi vsemu konec!

Rešiti se mora!

I.

V cvetnem maju je bilo, ko je pripeljal Lovro Dolinar prvičrat na javen ples mlado svojo ženko.

Kakor plaha golobica se je pritiskala k njemu Agata v tenki, lahki plesni oblekici, podobna napol razviti kameliji. Plašno so zrle njene velike modre oči v to nenavadno, v to bujno, šumno družbo, ki se je košatila v svili, atlasu in baršunu, se smejala in izprehajala tako domače po blesteči, panju čebel slični dvorani, obsevani z velikanskima zlatima lestencema, nosečima nešteto električnih lučec, z ogromnimi zrcali po stenah in zelenimi gaji po kotih. Okoli in okoli plesišča so se vili ozki, zelenobaršunasti naslanjači, na katerih so sedele ob straneh galantnih starih gospodov dame sivih las, mamice s svojimi nade goječimi srci.

In ko sta stopala srečna, razburjena, tesno se držeča za roko po velikanskem plesišču, katerega parket se je bliskal kakor led ali steklo, in po katerem se je izprehajal nebroj krásnih dam z globoko dekoltiranimi prsmi in hrbti, po katerem je bacljalo, balovalo in baluštralo nešteto nervoznih gospic, poslušajočih z naslado in blaženstvom glupe dovtipe in plitke poklone v frak ali uniformo oblečenih gizdalinov, tedaj sta prišla tudi mimo gospe Suzane dr. Gregorčičeve.

Slučajno se je ozrl Lovro nanjo, a pogledal ji je naravnost v oči.

Te oči pa so gledale, kakor zro oči Stuckovega »Greha«: omamno, čarobno, tajnostno, vabljivo, razburljivo, demonsko . . .

In vztrepetal je Lovro v tistem hipu . . . srce mu je zadrhtelo . . . noga mu je zastala . . . kri šinila v lice . . .

Ustrašil se je teh krásnih, grozних oči, a začutil, da mu je s temi očmi nastavila usoda kamen, ob katerega se gotovo spotakne.

V istem hipu pa je tudi sklenil, da se bode boril s to zlobno usodo radi Agate, svoje žene.

Še tesneje jo je pritisnil k sebi, da se je ozrla vanj, ki je bil skoraj dve glavi višji od nje, z blaženim nasmehom ter mu šepetala:

»Kako krásno je tu, Lovro! — Ah, neizrečeno sem srečna!«

In kakor valovje povodnji preko cvetnih, dehtečih poljan so završeli in se zgrnili nad dvorano glasovi godbe . . . zavrteli so se pari v velikem kolobarju — in zaplesal je tudi on s svojo Agato . . . In plesal je, plesal le z njo, ki je ležala v njegovih rokah, ponosna nanj, ki jo tako ljubi . . .

Toda njegove oči so uhajale drugam, in poslušal je svojo ženo le napol. Tja so mu hiteli pogledi, kjer se je vrtela črnolasa gosa Suzana, zibajoč svoje visokovzraslo, vilinskovitko telo, kakor bi plavalá v zraku, jedva se dotikajoč tal. Le tja so mu siloma hrepenele vse misli in želje.

In ko je prišel zopet mimo nje, se je obrnil v stran, da ne bi videl tistih strašnih oči.

Tedaj pa je začul za seboj glasen, rezek, zasmehljiv smeh, in ko se je obrnil, je videl, kako gleda Suzana za njim z ironsko potezo okoli krásnih svojih ust ter šepeta s svojim kavalirjem očividno o njem in njegovi soprogi.

In sramoval se je. Česa? — čemu? — zakaj? Tega se ni vprašal, a vedel je, da se ji zdi smešen s svojo mladeniško zaljubljenostjo do Agate. In hipoma se je zdela tudi njemu njegova zaljubljenost pretirana, smešna. Kdo bi se mu ne smejal, da pleše ves večer le s

svojo ženo! Kaj je ljubosumen? O, ni ga smešnejšega bitja nego ljubosumen soprog! —

Ali je ljubosumna ona ter mu ne dovoli plesati z drugimi? — O, kaj li misli Agata, da je najlepša z bledim, dolгим svojim obrazom in prebujnimi ustnicami? Kako smešna je! Njen plahi nasmeh, njen bojazljivi pogled mu mora povedati, kako ničasta je v družbi teh velikih, ponosnih dam, ki so doma na parketu in rojene za salon. Saj Agata je hči revne uradniške vdove, on pa je mož, ki živi javnosti, svetu, on — slikar.

Da, da, smešno, filistrsko je to vedenje, si je mislil Lovro, isto pa je mislila tudi Suzana.

In vstala je ter se obesila na roko nosljajočega vladnega koncipista Roberta Kodra.

»Predstavite me!« je pošepnila po prstih poskakujočemu koncipistu, slikarjevemu znancu.

In koncipist je bil silo srečen, da je mogel storiti uslugo svoji milostljivi dami.

»Ma, dovolite, dragi amiče,« je čenčal, mešajoč italijanščino s slovenščino, ter mencal, kakor bi mel proso; »ma, pardon, gošpa šodnikova želi špoznati še ž vami in vašo šignoro.«

In glupo se smehljaje, se je zvijal Koder, mahal z rokami in hohnjal:

»Ahm, gošpod . . . no, gošpod akademični slikar Lovro . . . eh, Lovro Dolinar š šignoro Agato — gošpa šodnikova Šuzana dr. Gregorčičeva.«

Živahno je ponudila sodnica gospe Agati debelo svojo ročico, se rajski zasmejala s svojimi živordečimi ustnicami ter lagala:

»Ah, ves večer sem iskala prilike, da bi se seznanila z vami, gospa! Zato oprostite, da se vam vsilim na tako nenavaden način. Veste,« je dejala ter uprla svoje oči v Lovrove, »veste, zanimala sem se silno za vas, saj sem občudovala tolikokrat vaš portret, ki ga je izložil gospod soprog. Ah, zares krasen umotvor! Da, da, gospa,« je hitela, ko je videla, da je oblila Agato rdečica, »velika častiteljica sem vašega gospoda soproga že dolgo — dolgo. Zategadelj pa ne smete biti ljubosumni, ako vam ga nocoj malo ukradem!«

Spustila je roko svojega spremljevalca ter se oklenila Dolinarjeve, rahlo jo puleč izpod pazduhe vznemirjene Agate. Koncipist pa je naglo posnemal sodnico, se hudomušno naklonil Agati ter jo vedel dalje po dvorani, neprestano brbljajoč in čebrnjajoč.

»Torej vas vendarle imam,« je vzdihnila tedaj smehljaje Suzana, »in ne izpustim vas več. Vidite, danes se mi je izpolnila želja, katero gojim že odtlej, ko sem posetila prvo razstavo vaših slik. Ali verjamete, da sem bila takrat zaljubljena v vas, dasi vas nisem poznala? Ah, dekle dvajsetih let, sem bila še vedno silo romantična glava! Mislila sem pa vendarle — oprostite« — čarobno se je nasmehljala, »da ste starejši. Pa črnolasega sem si vas predstavljala: plavolasi slikarji — pravijo — niso toli vročekrvni in ne ljubijo toliko lepih ženskih teles kakor vi na svojih slikah. Ha, ha, ha!«

Zavedla ga je v damsko sobo, se vrgla ondi na širok naslanjač ter, zroč mu s svojimi velikimi, zelenkastočrnimi očmi naravnost v v lice, govorila z njim kakor stara znanka.

On pa ni mogel obrniti oči od nje. Ta blede, kakor slonova kost rumenkasto se sveteči obraz z majhnimi, bujnimi, močno rdečimi ustnicami, z okroglo, malo podvito bradico z jamico, kakor dvoje bakelj se žarečimi očmi in z ravnim belim čelom, obkroženim z vencem gostih, naravno zvutih črnih las — ta obraz, ki nikakor ni bil lep, ga je privlačeval, ga mamil in razvnemal, da se je čutil vznemirjen kakor naiven dijak pred svojo izvoljenko. Vsa kri mu je hitela k srcu, da je komaj sopel ter se le iztežka premagoval, da ni pobegnil iz njene bližine, ki ga je morila s sladkim, nepremagljivim čarom.

Ni je poslušal, kaj mu je pripovedovala o njegovih slikah; nemo ji je prikimaval, se nasmihal raztreseno in ji gledal strme v oči. Ko pa je prestala govoriti, jo je prijel za desnico, se sklonil nad njo ter jo poljubil. Potem pa je naglo vstal, se prijel za čelo in dejal razburjeno, jecljaje:

»Moja Agata me ljubi nepopisno, gospa . . . blago, kot demant čisto je njeno srce . . . Prosim vas, gospa, ne govoriva zato nikdar več . . . bojim se vas radi Agate . . .«

Dalje ni mogel. Dušilo ga je, in srce mu je hotelo utoniti od razburjenja. Ona pa se je nasmehnila ironski, se ga trdo oklenila ter ga vedla nazaj v dvorano.

»Vi porednež! Kako originalno znate dvoriti!« mu je šepetala na uho, ko sta plesala. »Čemu se bojite svojih prijateljic, ki so srečne v vaši družbi! Umetnik ste, zato ste last nas vseh in ne le gospe Agate.«

In oči so ji gorele, vroče ga je objemal dih njenih ust, njena levica, počivajoča na njegovi rami, pa ga je pritiskala rahlo na njene polrazkrite prsi.

»Moj prijatelj ste od danes!« mu je govorila z glasom, ki ne trpi ugovora. »Ne morete mi verjeti, kako nepopisno sem se zaveselila, ko sem čitala, da se naselite stalno v našem mestu! Ah, kako sem potrebna družbe človeka, ki bi znal hraniti moj duh in moje srce! — Tu v tej filistrski vasi ni nikogar, ki bi me istinito zanimal, s katerim bi mogla govoriti vse kakor prijateljica, kakor sestra. Vsakdanji dolgčas, fraze okoli in okoli . . . Zato pa sem se razveselila vašega prihoda iz gole sebičnosti, ki pa ni grda — kaj ne, da ne?«

»Ne, ne, gospa. Bojim se, da se motite v meni. Zabaven kramljač nisem, govoriti o umetnosti gladko in zanimivo ne znam . . . dolgčas vam bo v moji družbi . . .«

»Kaj li mislite! Pri slikarju Dolinarju dolgčas! Haha!« je ugovarjala. »Videli bode, kako duhovito znate zabavati, in čudili se bode samemu sebi. Takoj jutri vas obiščem v atelijeju . . . saj smem?«

Rad bi ji bil dejal: »Ne, nikar ne pridi, krasno bitje! Ne moti moje sreče, ne stori me bednega, ker ne morem sovražiti onega, kar me ljubi!« Rad bi jo bil iznova prosil: »Pusti me . . . ne hodi za menoj radi — Agate!« — toda moči ni imel več. Kakor luč, predno ugasne, je planila prej v damski sobi njegova duša ter se postavila v odpor proti magičnemu vplivu Suzanine osebnosti. Sedaj pa je plamen njegove energije že ugasnil, odpora duša njegova ni bila zmožna več. Kakor orkan je planila črezenj nenadoma nova huda strast, objemajoč ga vsega, polneč vsako njegovo žilico. Njegovo srce je prekipevalo hrepenenja po tej krasni ženski, in najrajši bi ji bil padel pred noge, ji objel kolena in zaihtel . . . Da, plakal bi bil rad v tem hipu nad svojo izgubljeno srečo z Agato — plakal radi svoje silne, brezkrayne strasti do Suzane.

Jasno kakor na dlani je ležala bodočnost pred njim: zakon mu je pekel, ljubezen Agate breme, dom ječa — a ničesar se ne more rešiti. Kakor na skalo prikovani Prometej bode trpel ob groznem kljuvanju vesti in nenasitnega hrepenenja. Da, taka bo njegova prihodnost . . . a sprejemal jo je z odprtimi rokami kakor blaznik, ki hiti veselo prepevajoč v gorečo hišo . . .

In dejal ji ni, naj nikar ne pride, nego poljubil ji je roko ter rekel: »Pričakoval vas bodem radosten!« —

Tam v kotu dvorane, skoraj skrita za širokimi listi pahljačaste palme, pa je sedela Agata sama. Bled je bil, njen obraz, bridek nasmeš ji je krožil okoli ust, oči pa so ji strmele mrtvo predse. Kakor v molitvi je imela sklenjene roke, katere je tiščala med kolena.

Prisedel je k njej, a izpregovoriti ni mogel besedice. Tudi Agata ni rekla ničesar. Le nemo ga je pogledala s svojimi mehкими, plahimi očmi, ki so se hipoma napolnile s solzami. In Lovro se je čutil zločinca — morilca najblažjega srca, najplemenitejše duše . . .

Sklonil je glavo, si pogladil brke, potem pa, premagavši stud nad seboj samim, dejal:

»Ah, truden sem že . . . preveč sem plesal.«

In Agata je odgovorila skoraj neslišno:

»Tudi jaz sem silno trudna . . . Ali hočeš iti domov?«

Z veseljem se je oklenil njenih besed . . . Da, da, proč iz te strupene družbe, ki mu je v enem samem hipu onečistila značaj, mu ukradla poštenje ter ga storila zlodejca.

In naglo je vstal, podal roko svoji ženi ter jo vedel varno skozi gnečo na četvorko se pripravljajočih parov. Hrup drsajočih nog, šumenje toalet, energični klic plesnih rediteljev in zmešano uglaševanje instrumentov zgoraj na galeriji, vse je omamilo Lovra tako, da ni videl nikogar okoli sebe ter da je že stal na pragu dvorane, ko je začul za seboj glasova:

»Šladko špite!« in »Do svidenja, gospod slikar!«

Naglo se je priklonil od daleč z roko ga pozdravljajočima, Suzani in Kodru, ter hitel pred garderobo za dame. Tam ga je Agata že čakala. Molče ji je ponudil roko ter jo vedel k čakajočemu vozu; molče se je stisnila Agata v kot ter se kakor prezebajoč zavila tesno v svoj plašč. Lovro pa se je naslonil ob kočijsko okno ter zrl v temno noč. In misliti je moral neprestano na Suzanine kakor noč temne oči, srce pa mu je hotelo utoniti od navala čuvstev, od nebrzdanega hrepenenja po ženski, katera se mu je zdela posoda najvišje sreče, vir največjih užitkov, mešanih iz rajskih naslad in peklenskih muk.

In nehote je vzdihnil, poželjiv stok mu je ušel preko trepetajočih ustnic, a zdrznil se je takoj, ko je začul tik sebe obupno ihtenje Agatino.

»Zakaj plakaš, duša? Kaj ti je vendar, srce moje?« je izpraševal prestrašen.

Agata pa si je tiščala na oči robec in odgovorila ni ničesar.

Vpraševal je ni več, saj je vedel vse.

Sram, kes in nepopisno sočutje do Agate, hkratu pa zavest tragičnega svojega položaja so ga obladali zdaj popolnoma, da je ovil desnico okoli njenega vratu, jo nežno privil k sebi ter, poljubivši ji lice, dejal z drhtečim glasom:

»Saj te ljubim . . . saj te ljubim — verjemi, Agata!« —

II.

Lovro Dolinar je bil silo rahločuten umetnik, mehka duša, v kateri so zapuščali vtiski neizbrisne sledove, prav kakor se pozna na nežnih krilcih metuljcev za vselej, da se jih je dotaknil človeški prst.

Take duše si je izbrala usoda človeštva, da igra z njimi žaloigre, ki se vrše skrito, brez hrupa, brez efektnih prizorov, a ki so tem strašnejše, ker trpe brezkončno.

Sila vtiskov je v naravni zvezi s silo čuvstev, s temi pa moč spominov. In ti vtiski, ta čuvstva, ti spomini se plode med seboj, krepe drug drugega, se presnavljajo, dvigajo in padajo — pa more ubogo dušo, ki ječi pod njih navali in od njih neprestanega preganjanja.

Gorje mu, čigar spomini ne morejo nikdar umreti! Kakor furije ga trpinčijo s svojimi groznimi obrazi, ga vabijo s svojimi vabljivimi glasovi, a ne zadovolje ga nikdar, nikdar, nego ga tirajo s škorpijanskimi biči vedno bliže propada — obupa in blaznosti.

Le nežnim dušam, rahlim srcem je naklonila zlobna usoda take nesmrtnne spomine in taka silna čuvstva.

Ljudem krepkega živčja in neranljivega srca pa je dala narava dar lahkega pozabljenja ter uspešnega odpora proti zunanjim uplivom in vtiskom. Duševnih bojov in srčnih žaloiger ti ljudje ne poznajo.

Lovro Dolinar ni spadal v vrsto teh srečnikov.

Vtisk Suzaninih čarobnih, kakor morje globokih, kakor črni biser se lesketajočih oči in glasba njenega zvonkega, modulacij prebogatga alta je ostal nanj neizbrisen, silen kakor v tistem hipu, ko je vztrepetal prvič pod njenim demonsko magičnim pogledom. Večno, neprestano, noč in dan, v sanjah in bdeč . . . vedno je videl pred seboj Suzano z njenimi bajnimi očmi, z njenim prekrasnim, omamnim glasom in njenim kipnim, vilinskovitkim stasom. Njen obraz se mu je smehljal zapeljivo pred očmi, in čul je vedno njene besede: »Torej vas vendarle imam in ne izpustim vas več!«

Da, ne izpusti ga odslej nikdar več!

Lovro se je docela zavedal svojega stanja. V svojih dvaintridesetih letih ni bil več nezrel mladenič, ki ga čuti brez odpora preganjajo in vlečejo semtertja nalik čolnu brez vesel sredi morja, da mora pluti v smeri, katero mu narekajo valovi in vetrovi. Ne, Lovro ni izpustil kakor mehkužen sentimentalec krmila svojega srca iz svojih rok, nego prav krepko, vztrajno, da, obupno se je boril proti silni strasti, ki mu jo je vsejala v dušo osebnost Suzane.

V tej borbi pa se mu je zdelo, kakor da je razdeljen v dvoje bitij, ki sta sicer tesno združeni, a vendar ostro si nasprotujoči. Eno

bitje je to strast obsojalo, zatiralo, morilo — primerjalo Agato s Suzano vedno le prvi k dobremu in iztikalo z gorečnostjo za napakami Suzane.

In govorilo je to bitje takole: Ni je blažje in plemenitejše ženske, nego je Agata. V dolгих svojih akademičnih letih si se spoznal in si občeval s tolikerimi ženskimi, užival njih prijateljstvo in okušal njih ljubezen, a nobena ni znala osvojiti vse tvoje duše, privezati se trajno nate ter dodati zavesti ljubezenske odvisnosti čuta najvišje sreče. Ne, nobena druga ženska, in dasi je bila marsikatera med njimi krasnejša in duhovitejša, nobena ti ni znala niti v trenutkih bakhantno razuzdanega uživanja pripraviti tolikega, tako popolnega blaženstva kakor Agata s samim pogledom, z nežnim pritiskom lica ob lice. Agata ti zna z enim samim rahlim nasmehljajem pregnati togo s čela, z mehko, tiho svojo besedo ti napolni z zaupanjem in pogumom srce in z enim poljubom te nagradi in obdari bogatejše in sijajnejše nego svet z vsemi svojimi slavospevi. Mir, sreča in zadovoljnost s samim seboj so kraljevali v tvojem domu doslej, ko ti je bila Agata sestra, prijateljica in žena obenem . . . a kako bo poslej? — S koketno punco brez srca in vesti namerjaš nadomestiti angela . . . Ali nisi blazen in podel?! —

Drugo bitje pa se je rogalo: Slab angel, ki se umika punc! In sreča, ki jo širi okoli sebe, kako enolična in dolgočasna je! Dan je podoben dnevu, brez sladkega razburjenja, brez razkošnega razdraženja . . . kakor lena reka brez skal, otočkov in slapov teče tvoje življenje. In ti si umetnik! Filistroznost se te že loteva, čakaj še malo, in odmrješ svojemu vzvišenemu poklicu. Umetniku treba burnega, izpremen, doživljajev in vtiskov polnega življenja, ki ga navdušuje, mu rodi vedno novih idej in osnutkov ter bogati s čuti in mislimi njega srce in duh. Razkošje, bujnost, bohotnost, zabave in fini užitki so umetnika element, v katerem raste, napreduje in se spopolnjuje njega talent in genij.

Enoličnost življenja, dolgčas in praznота okolice pa so propast in smrt umetniškemu delovanju. Zdi se, kakor bi se mu polagoma sušila po vseh žilah vrela kri, ki je prej napajala možgane, da so rodili vedno nove, izvirne, velike misli; fantazija mu zamre, nagon, ki ga je priganjal k ustvarjanju, onemi — umetnik je postal navaden državlján, čigar edina skrb je, da izpolnjuje redno in točno vse cerkvene in božje zapovedi.

Da, da, temu stanju ploveš nasproti tudi ti, Lovro, s solidnim svojim zakonom. Kdo bi prerekal, da Agata ni vzorna soproga?

Blagosrčna, iskreno vdana, celo v mislih zvesta ženka je — da, vse lepo . . . a družega pa tudi nič. Lepa ni, zabavna tudi ne, temperamenta pa sploh ne pozna; njena ljubezen je samo pasivna, brez ognja in poželenja. Zdi se, kakor da ji je tvoja strast zoprna, ostudna, in da se ji uklanja le iz dolžnosti in žrtvovanja. Da, dolgočasna je Agata; govoriti se ji malone nikoli ne ljubi, molči, plaho se nasmiha in čaka, da govoriš ti, da prideš k njej, jo vzameš v svoje naročje in ljubiš . . .

Spočetka bi se zdelo še marsikomu Agatino vedenje docela pravilno — nedolžnonežno, sramežljivo, celo poetično . . . sčasoma pa bi se vsakdo . . . da, gotovo vsakdo naveličal tako hladne, mirne in netemperamentne žene . . . prav kakor si se je ti.

Ognja, vrelih čuvstev, burnih poljubov in užitka brez mej in koncev si želi moški . . . še najbolj pa umetnik.

In ti si umetnik, rahločuten in vročekrven, še vedno žejen viharne ljubezni ter doživljajev. Zato pa Agata ni ženska, ki bi te mogla resnično osrečiti, ki bi mogla zadostiti tvojemu umetniškemu hrepenenju . . . A Suzana, to krasno, razkošje nudeče, življenja polno bitje, je zate kakor ustvarjena. Sama njena prisotnost vpliva nate, kakor bi ti vlival ognja v žile; življenje se ti zdi polno solnca, petja in cvetja, duh tvoj pa je spočetljivejši, plenjavejši nego sicer nikoli. Suzana je tvoja Muza — Agata, to blede, težkokrvno dete, katero si v trenutku sentimentalne romantike dvignil s stališča obskurne ekspeditorice, pa bo tvoja propast, smrt tvoje umetnosti . . .

Lovro se je bojeval hudo sam s seboj in trpel pri tem. Nagniti se ni mogel na nobeno stran . . . Kadar je bil poleg Agate, ki je postala po onem večeru še bledejša, še tišja, še molčečnejša, mu je bilo najhujše.

Zakaj mora trpeti ona? S čim se je zagrešila, da jo tako žali? Edina njena krivda je nje brezmerna ljubezen, ki bi se dala brez upora trpinčiti, ubijati in moriti, katere pa bi ubiti in umoriti ne bilo možno. Ne, nikdar in z ničimer! Njena ljubezen živi brez vzroka in brez namena, rodila se je radi sebe same, a radi sebe se ne more tudi nikdar končati; v sebi ima začetek, a konca ne pozna.

To je vedel Lovro, prav to pa ga je žgalo tem silnejše. Zakaj ni Agata plitka in lahkomiselná kakor so nekatere druge ženske, ki so zadovoljne z naslovi, s plačo in socialnim staležem svojega moža, a se za vse drugo ne zmenijo! Kaj jih brigajo, hipne muhe in skrite zabave soprogov! Da se le ne vrši škandal v hiši in javno; drugo jim ne dela skrbi, in niti ne omenjajo ga, ako jim to ni morda na korist.

Agata pa ni bila taka. Soprogovalo lice ji je bilo zrcalo, iz katerega je čitala vsako najmanjšo izpremembo v njegovi notranjščini. Kakor bi mu gledala v dušo in srce, je vedela natanko, kaj se vrši v njem. In trpela je strašno — trpela tem hujše, ker je bila njena boleost nema in skrita . . .

Samo enkrat ji je prekipelo srce od neprenosne užaljenosti.

Gospa Suzana ni prišla, dasi je to obljubila, že naslednji dan po plesu v Lovrov slikarski atelijé. Dobro je vedela, da je slikar pričakuje, a v ženski svoji preudarjenosti je čutila, da se bo njegovo hrepenenje le še podvojilo, ako ne pride. In ostala je doma ter pustila Lovra čakati . . . čakati — brez uspeha.

Zamišljen, slabovoljen in plašen se je vrnil Lovro iz atelijeja domov ter šel naravnost v svojo sobo.

Navadno je prišel vselej k Agati, da jo pozdravi, pokramlja z njo in ji pove, koliko je napredovala njegova najnovejša slika. In Agata ga je poslušala srečna, nežno se smehljala ter ga pohvalila končno: »Dragec, preveč delaš!« In poljubila ga je jedva čutno, kakor bi mu šnil mimo ustnic dihanje rahle pomladne sape.

Ta večer pa ga ni bilo k njej. V svoji sobi je tekal gori in in doli ter se vprašal že tisočič:

»Za Boga, zakaj ni prišla?! — Ali je bolna? — Ali me je že pozabila?!«

Miru ni mogel najti . . .

Ah, kako srečen je bil še sinoči, kakor miren, sam s seboj zadovoljen! —

Pri večerji je govoril z Agato prisiljeno vsakdanske stvari, in ona mu je odgovarjala kratko s pohlevnim svojim glaskom. A hipoma mu je zastala beseda; iznova se je zamislil in razglabljal s strahom in hrepenenjem:

»Zakaj je ni bilo? — Obljubila mi je vendar sama in še za slovo mi je zaklicala: »Do svidenja!« — Kaj se je zgodilo? — Ali se morda boji Agate?«

Ozrl se je sovražno v Agato, ta pa je slonela v svojem naslanjaču in gledala zamišljena predse v zrak.

»Ali . . . ali ni prišla morda gospa dr. Gregorčičeva semkaj?« je vprašal potem kolikor možno nedolžno.

»Ne.«

»Čudno.«

»Ali si je čakal?«

»Da, zanimala se je za moj atelijé in izrečno mi je obljubila, da pride danes gotovo. No, ni je bilo.«

Agata ni odgovorila ničesar. —

Pred njo na mizi je ležala zadnja številka modnega lista s slikami. Začela je obračati liste, a videla ni ničesar. Srce se ji je stiskalo od bridkosti in užaljenosti, da je morala siloma zadrževati solze. Oh, čakal je je nestrpno, hrepenel po njej, bil razburjen, ker je ni bilo, in še sedaj poleg nje se ne more potolažiti!

»Ah, glej!« je vzkliknil radostno v tistem hipu Lovro, položil roko na list in pokazal žensko glavo z najmodnejšim klobukom: slika je bila jako podobna Suzani.

»Kaj?« je vprašala Agata, ki se je prestrašila njegovega nenadnega vzklika.

Lovra pa je oblila rdečica:

»Nič . . . mislim sem . . . nič ni!«

»Ali sem blazen,« si je očital tiho, »ali sem res že blazen radi te ženske, da se izdajam kakor zaljubljen dijak z vsako besedo, vsako kretnjo? — To je strašno, kako jo trpinčim ubožico!«

Agata se je dvignila smrtnobleda in molče je odšla iz sobe. In vrnila se ni več.

Ko pa je stopil pozno v noči Lovro v njeno spalnico, jo je našel naslonjeno na komolec, ležečo v postelji. Kakor bi ga ne videla in ne slišala, je zrla topo predse, podobna mramornatemu kipu. Njene velike oči so bile obrobline črno, in obraz njen je bil bel kakor vosek. Bujni zlati lasje so ji padali razpuščeni po hrbtu in rami, gola polna roka pa ji je podpirala čelo, na katero je sijala nočna luč.

»Agata!« je vzdihnil ter jo poljubil na čelo, a ni se zmenila zanj. In poljubljal ji je roko, ramo, pritiskal svojo glavo k njeni ter premišljal, kaj naj ji reče v tolažbo. A spomnil se ni niti ene besede, ki bi bila umestna v tem času in ki bi ne bila smešna, prisiljena, teatralna. Ko pa je tako razmišljal, se je zavedel svoje nedostojne komedije, svojega sleparstva. In sram ga je bilo.

Toda le za hip. Spomin na Suzano mu je pregnal takoj vse misli, in čuvstva so navalila nanj z novo silo ter ga napolnila s toli vihnim hrepenenjem, da je strastno zaječal in kakor blazen objel Agato.

Ta pa je planila na tla in z mrtvaškobledim obrazom je zahropela:

»Pojdi! — Pusti me!«

On pa ni odnehal. Nič več ni vedel, kaj počne. S surovo, trdo pestjo jo je zgrabil za roko, da bi jo privil k sebi, toda Agata mu je siknila v obraz:

»Fejl«

Takoj jo je spustil in brez besede odšel v svojo sobo.

Tisto noč pa ni spal nihče.

III.

Lovrov atelijé je bila majhna vila, katero je kupil za nizko vsoto na javni dražbi. Neki upokojen profesor jo je dal zgraditi v konfuznem slogu, ki se ga je izmislil sam, v katerem pa je prevladaval jonski slog. Vitkih stebričev je bilo povsod preveč; krasili so pročelje na desni in levi od glavnih vrat, podpirali streho male neznatne verande za vilo ter bili postavljeni v najmanjši obliki tudi kot okrasek pod vsakim oknom. Zgoraj nad vrati pa je bila vzdana trikotna reliefna skupina, na kateri so bili okoli Minerve zbrani različni grški bogovi in boginje v klasičnih pozah. Streha je bila ravna, a v sredi je kipel kvišku vitek dimnik z vremensko zastavico. Na oglu vile proti severu pa je bil širok stolpičast prizidek z balkončkom.

Lovro si je dal prezidati starikavo vilo v svoje svrhe, izpremenil skoraj vse prvo nadstropje v veliko dvorano, zazidal vsa proti jugu obrnjena okna ter si ustvaril tako lep atelijé, kjer je ustvarjal svoje slike. Soba v stolpu je bila odločena od dvorane le s težkim zastorom, ki pa se je dal potegniti docela na stran, tako da je bilo vse zgornje nadstropje en sam prostor. Tu v stolpu je prebil Lovro največ časa, zlasti če je slikal manj obsežno delo.

Spodaj je prebivala Mica, stara, suha ženska, ki je bila prvemu lastniku vile nekak faktotum, in katero je obdržal tudi Lovro, da mu je snažila atelijé in sploh skrbela za red v vili in okoli nje.

Tisti dan po prečuti noči je prišel Lovro že na vse zgodaj v vilo. Glava ga je bolela strašno, in ves život mu je bil truden, kakor bi se bil vrnil ravnokar z daljnega potovanja.

Delati seveda ni mogel. V stolpu je imel širok divan; nanj se je vrgel, se silil spati, a zaman . . .

Po noči ga je mučilo kesanje, sram ga je bilo svojega vedenja, in očital si je surovost, nehvaležnost do Agate, ki živi vedno, i v mislih i v željah, samo zanj, in katere največja sreča je: ugoditi njegovemu hrepenenju, zadostiti mu vselej v vsaki stvari ter izpremeniti mu dom v raj brez skrbi in potreb. Očital si je, da je kruto ranil nje srce, ki je občutljivo, mehko in nežno, da jo užali vsaka malenkost. In docela pravično se mu je zdelo, da mu je pokazala vrata, ko je iztegnil po njej svojo pohotno roko, noseč v duši sliko — druge . . .

Onečastiti se Agata ni dala. Prav je imela.^{*} Lopov je hotel biti, a ona je to zabranila. Kako krasna je bila tisti hip! Kakor angel svete jeze ga je zavrnila od vrat raja, in kakor zaloten in obsojen grešnik je bežal, potrč od sramote, v svojo samotno, mrzlo sobo . . .

In kesanje ter zavest krivde sta naraščali vso noč.

Končno se ni mogel več premagovati; vstal je in se pritipal k vratom njene spalnice. Poslušal je, zadrževal sapo, da bi čul, ali spi ali čuje, a slišal ni ničesar. Ko pa se je nagnil h ključalnici, je videl, da je spalnica razsvetljena.

Agata bdi!

In potrkal je narahlo na duri ter prosil tiho:

»Agata — prosim te — čuj me! Daj, da ti povem vse! — Pusti me v sobo . . . glej, dani se že, a še nisem zatisnil očesa! — Odpusti mi, Agata! Saj te ljubim, verjemi, da te ljubim! . . . Odpri mi, poslušaj me . . . odpustiti mi moraš, Agata, če me še ljubiš!«

Tako je prosil dolgo . . . celo uro . . . neutrudno — zaman.

Dobil ni odgovora. Le včasih se mu je zdelo, da čuje pridušeno ihtenje, gibanje na postelji, a drugega nič.

In vrnil se je zopet v svojo sobo, bilo pa ga je sram še huje.

»Vse je končano,« si je mislil, »vse sem izgubil.«

Potem pa se je oblekel, hodil po sobi kakor v kletki semtertja in preklinjal samega sebe.

»Vrag me vzemi! Lepo, mlado, nad vse ljubeznivo in blagosrčno ženo imam, a grem in se hipoma zaljubim v dvoje krasnih oči tuje ženske, ker mi je rekla par puhlih komplimentov! Zares, neverjetno! Zaljubim se kakor mlečnozob kadet, ki pozabi v mislih na svoj ideal pozdraviti svojega stotnika ter čečka po svojem zvezku stotič in stotič »njeno« ime. Da, prav takšen sem! Brbljal bi bil najrajši le o Suzani, in moja preplašenost, ker je ni bilo v atelijé, je bila naravnost komična. Prav otroško in brutalno sem se vedel, zato pa ima Agata čisto prav, da me kaznuje! Vrag me vzemi!«

Toda proti jutru, ko se je utrudil docela in se vzdrževal komaj pokoncu, se že ni več jezil samo nad seboj, nego tudi nad Agato.

»Eh, naposled . . . kaj sem pa storil tako strašnega, da mi dela tak škandal? Da, kaj sem pa storil proti svoji ali njeni časti? S čim sem zadel ob svojo zakonsko zvestobo? Z ničimer, s prav ničimer!«

In raztogotil se je popolnoma.

»To je ženska kaprica . . . ne, to je filistroznost . . . sitnost, navaden egoizem . . . No, no, le počasi, gospa Agata! Jaz vam preženem takele muhe, popolnoma vam jih preženem! — Kakšne ko-

medije! In za goli nič* in za nič. Ali res ne smem več pogledati tuje ženske in govoriti z njo par prijaznih besed?! — No, ta bi bila pa res lepa! Saj sem vendar mož, ki ne izpušči iz rok svojih hlač. Ne, ne, tistega pa že ne, da bi hodil k ženi: »Ti, draga Agatica, ali smem plesati z gospo X.? — Ali smem povabiti v svoj atelijé gospo Y.?« — Hahaha, za kaj takega je pa vendarle še malo prezgodaj. Jedva eno leto sem oženjen, pa bi bil že docela pobabljen . . . ne, ne — ne boš! Jaz sem gospodar v hiši; kar se zdi meni pravo, se mora tudi njej . . . da, da, mora, — *mo-ra* . . . ali pa . . . ali pa . . . naj si pomaga — vrata so ji odprta! Prinesla ni ničesar! Z Bogom, srečen pot, gospa Agata, in če vam bo žal, pa pridite zopet!«

Zapustil je svoje stanovanje, šel v bližnjo kavarno zajtrkovat, potem pa korakal v svoj atelijé. Bil je silo slabe volje. Jezil se je in togotil, a vedel ni, nad kom: ali nad Agato, ali nad seboj, ali nad Suzano . . . Vzemi zlodej te ženske, ki niso za drugo na svetu, kakor da delajo človeku jezo in sitnosti!

Energično si je slekel suknjo ter oblekel platnen plašč; nato je iztisnil iz tub na paleto nekaj barv, izbral cel šop velikih in majhnih, širokih in drobnih čopičev, si prižgal cigareto ter sedel pred svojo sliko. Imel je dela samo še za par ur, in slika bi bila dodelana. Modela, dečka in deklico, je odslovil že pred tremi dnevi.

Toda delati se mu ni dalo. Po glavi mu je šumelo, roka se mu je tresla, in misli so mu uhajale vedno domov k Agati.

»Ali spi sedaj? Revica, kakšna je bila že sinoči! — Plakala je vso noč in bdela! A vse za nič in nič . . . Kaj ji treba biti takoj toli ljubosumni! — Čemu neki! Kako je naivna! — Ni ga soproga, ki bi se ne bil v vsakem letu svojega zakona — vsaj za par ur — ogrel za tuje žensko lice . . . O, nekateri se celo zaljubijo, prav resno zaljubijo . . . A kakor pride, tako mine. In gotovo mine tudi mene, in izkazalo se bo, da je bila njena ljubosumnost jako smešna. Tedaj pa se bodeva smejala skupaj svojemu romanu in si dopovedovala drug drugemu, kdo je bil bolj kriv, da sva tolikanj trpela . . . Ah, da, vsaj jaz trpim mnogo, hudo kakor še nikoli!«

In paleta mu je omahnila, čopič se mu je povetil, glava se mu je sklonila, in v ves život se je čutil kakor potrta in raztepen. Ne, danes ne bo mogel delati, to že vidi sedaj. In položil je paleto s čopiči na stol ter šel trudnih korakov v svoj kot v stolpu ter se vrgel ondi na divan. Kako rad bi bil zaspal! Toda živci so mu bili pre-razdraženi, domišljija prerazburjena.

Sedaj že dva dni ne dela ničesar. Menil je, da odda sliko že sinoči, a kaj, ko tudi včeraj ni mogel slikati, ker je ves nervozen čakal Suzane. Prav kakor danes, se je metal tudi včeraj ves dan po divanu, planil vsak hip pokoncu in tekal k oknu ali na balkon gledat, se li ni ustavil spodaj voz, ki je pripeljal njo. Čim dalje je čakal, tem nestrpnejši je postajal, tem silnejše, neznosnejše je bilo njegovo hrepenenje. Hodil je pred hišo, ali ne zagleda morda tam v daljavi kočije, v kateri sedi Suzana. Prihajale so kočije, a nobena se ni ustavila, v nobeni ni bilo Suzane . . .

In še danes mu je hudo okoli srca, ko se domisli, kako bridko je bil varan v svojem pričakovanju. Ni je bilo, dasi je obljubila, in niti lističa mu ni poslala, v katerem bi mu razložila, zakaj je je moral čakati zaman.

Iznova se ga je lotil čut užaljenosti; zdel se je sam sebi prevarjen in osmešen, tako da ni vedel, ali bi se naj sramoval, ali naj bi se jezil.

»Zakaj mi je to storila?« si je mislil. »Tako prijateljsko mi je stiskala roko, in tako odkritosrčno so gledale njene kakor noč temne oči, ko mi je dejala: »Moj prijatelj ste od danes!« Ali se mi je s tem le rogala? — Ali jo je le zabavalo, ko je videla, kolik vtisk je napravilo name njeno oko, njena čarobna osebnost? — Ali je morda le plitka koketa, ki je zadovoljna z zavestjo, da je vžgala v moškem srcu neugasno iskro, ki bo izvestno tlela in gorela dotlej, da uniči zapuščeno srce? — Da, da, tudi Suzana je taka, kakršne so druge; jaz pa sem mislil — zakaj? na podlagi česa? — da je ona boljša, da mi more postati nevarna! — Ne, ne, puhla koketa mi ne sme porušiti miru srca in sreče zakona.«

In z zasmehljivo, prezirljivo gesto je zamahnil ponosno z roko po zraku ter zatisnil oči, da bi se odtegnil slikam, ki so mu stale neprestano pred njegovim duhom ter mu kazale Suzano, krasno v njeni plesni obleki, s cvetico v bujnih, kodrastih laseh, plešočo ob Kodrovi strani kakor libela nad gladko vodo. A zaman je tiščal oči: gledati jo je moral vedno, vedno... Zdelo se mu je, da vidi, kako se ji ovija obleka okoli vilinskega stasa, kako se graciozno lahko kreta njeno telo — zdelo se mu je, da čuti vonj njenega parfuma, da čuje zvok njenega alta . . . zdelo se mu je, da jo vidi pred seboj z iskrečimi se očmi in čarobnim nasmehom, polnim sle in prelesti.

In zaječal je v zavesti, da ga ne veže s Suzano površna, mimogredoča simpatija, nego globoka, razjedajoča, naraščajoča strast, ki je slepa in gluha za vse ozire . . .

Tedaj pa je zagrmel pred hišo voz, ki se je ustavil. Lovro je planil plašen z divana in hitel na balkon. Videl je le še kos Suzanine obleke, potem pa ji je hitel nasproti razburjen in vesel kakor da ga obišče sama sreča.

»Moj Bog, torej ste vendar prišli!« je vzkliknil ter ji poljubil roko.

»Vendar . . . vendar? Ha! Kaj ste mislili, da ne izpolnim svoje obljube?« se je čudila Suzana smehljaje ter stopala naglo po stopnicah navzgor.

»Čakal sem vas včeraj ves dan, milostljiva.«

»Kaj, včeraj ste me čakali?! Dragi prijatelj, včeraj sem plesala do štirih zjutraj in potem sem spala nepretrgoma do dveh popoldne. Na ulico pa sem šla šele zvečer. In kako ste spali vi? — Vaša gospa se mi je zdela trudna in slabe volje.«

Pozorno ga je pogledala ter nabrala svoj pikantni obrazek v gube obžalovanja.

Lovro pa je zašel v veliko zadrego.

»Moja žena . . . Agata . . . da, že nekaj dni ni docela zdrava . . . res, ne vem, kaj bi ji bilo.«

Suzana pa se je zasmejala na glas. Obe roki mu je položila na rame in, približavši mu svoj obraz k ustom, dejala:

»Ali naj vam povem jaz? — Ali mislite, da smo ženske slepe? Oh, poznamo se med seboj; niti govoriti nam ni treba, a vemo, kaj boli drugo! — Ljubi, ljubi moj slikar, prav ste imeli, ko ste mi rekli, da se me bojite radi gospe Agate! Ljubosumna je — oh, tako nerodno ljubosumna! Hahaha!«

In smejala se je ter sedla na divan, kjer je ležal Lovro ravnokar.

»Kaj ne, da sem uganila?«

Lovro se je le nasmehnil, a odgovoril ni ničesar. Moj Bog, če bi Suzana vedela vse! —

»Da, da, ljubosumna je ponižna gospa Agatica in boji se za svojega možička . . . Ah, seveda, seveda, kaj bi se ne bala zanj!«

Suzana je globoko vzdihnila, nagubala svoj obraz v tožne poteze ter dostavila:

»Tudi jaz bi se bala za svojega, če bi ga ljubila!«

A kakor bi se domislila neumestnosti svojega govorjenja, je planila pokoncu, se oklenila Lovrove roke ter se mu dobrikala:

»Sedaj pa brž, dragi moj umetnik, pokaži mi svoja najnovejša dela, katerih čaka nevenljiva slava! Ah,« se je čudila, ko je videla zadnjo, že skoraj dovršeno sliko, »kako dražestno, kako značilno! In ta izvrstna luč, te imenitne barve! Da, krasno, krasno!«

Suzana je imela omikan okus in znala je ceniti delo umetnika. Ker se je bavila tudi sama nekaj s slikarstvom — seveda le za zabavo in površno — je tudi dobro sodila.

In tako sta mogla govoriti Suzana in Lovro o sliki temeljito, ko bi si sicer druga, nevedna dama pomagala le z besedo: »lepo«. Suzana je pregledala vsa dela, ki so bila slučajno v atelijéju, preobrnila vse mape ter se zanimala za najneznatnejšo risbo. Marsikaj ji je bilo znano že z Dolinarjevih izložb ali pa iz raznih ilustrovanih listov. In govorila je, se smejala, hvalila ter se šalila kakor dober tovariš.

Nenadoma pa je pogledala na uro.

»Joj, skoraj celo uro sem že tukaj!« je vzkliknila s komično prestrašenostjo. »Če to izve vaša mala Agatica, gorje vam! — Zato bežimo!«

In hitro mu je podala roko ter hotela iti, češ:

»Suzana gre in več se ne povrne.«

Lovro pa je obdržal njeno ročico med svojima.

»Nikdar več . . . ali res nikdar več? — Nikar ne recite tega! Ne prenesel bi, ako vas ne pozdravim zopet kmalu pri sebi!«

In ko ga je Suzana poslušala s strmečimi očmi, se je razvnel ter govoril dalje:

»Da, priti morate, morate! In kmalu! Zakaj ste sicer sploh prišli danes? Izzivat me nikar ne hodite, Suzana! Saj sva prijatelja, — dejali ste vendar, da morava biti prijatelja . . . da, da, odslej morava biti. In vi pridete še večkrat semkaj, pričakujem vas . . . pričakujem vas, Suzana, vsak dan.«

In stiskal ji je roko, da jo je bolela. Strme ga je gledala, in njeni ženski ničemurnosti je dela njegova strastnost nepopisno dobro. Zopet nov oboževalec! In osvojila si ga je tako naglo. Da, da, umetnik je!

Nasmehljala se mu je torej najslajše ter odgovorila napol šepetaje:

»Torej do svidenja! Toda — odgovorni ste vi za vse!«

Smeje je skočila v čakajočo kočijo, pokimala še enkrat Lovru, ki je stal na pragu, in izginila.

Lovro pa se je opotekal po stopnicah v svoj stolp, kjer je padel na divan, si ril s prsti po laseh ter se izpraševal glasno:

»Kaj sedaj? — Kako se to konča? — Moj Bog, torej vendar — !?«

(Dalje prihodnjič.)

Suzana.

Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

IV.

Suzaninim posetom Lovrovega atelijéja je bil boj v njegovi duši odločen. Šestindvajsetletna ognjevitá krasotica Suzana je premagala dvaindvajsetletno tiho in mirno plavolasko Agato. Lovro se je ogibal doma in soproge ter prebil večino dneva v atelijéju ali pa v Suzanini družbi. Pripeljala se je ali pa je prišla peš vsak teden parkrat v vilo; spremljala jo je navadno gospa Trudnova, starikava, suha vdova nekega trgovca, ki je znala o pravem trenutku stopiti v stran, gledati napeto skozi okno ter napraviti se gluho. S Suzano sta bili najboljši prijateljici in skrivnosti nista poznali med seboj. Včasí je spremljal Suzano trileten sinček, ali pa je prišla kar sama.

Ostala je pri njem vselej vsaj eno uro. Prišla pa ni nikoli, kadar je rabil Lovro pri svojih slikah odrasle modele, bodisi moške, bodisi ženske. Otroci pa je niso ženirali.

Slikarstvo jo je resnično zanimalo; nikdar se ni naveličala gledati, kako rasto pod Lovrovim čopičem podobe ljudi, živalstva in rastlinstva. Včasí je celo sama prijela za svinčnik ali kosec tuša ter delala po Lovrovih navodilih obrise in skice. To pa se je zgodilo le redkokdaj; najrajše je kramljala z Lovrom in se šalila z njim porredno in nagajivo.

Nikdar ji ni dejal Lovro, da jo ljubi. Pa tega niti ni bilo treba. Blisk v njegovih očeh, prebledevanje in nenadno zardevanje njegovih

lic, jedva zakrivano trepetanje glasu ji je povedalo s tisoč jeziki, da polni Lovru srce globoka, moška strast, ki se da le iztežka zaklepati.

In Suzana se je radovala te strasti. Laskalo je njeni ničemurnosti, da je vžgala žarko iskro ljubezni v prsih umetnika, katerega je spoštovala, hkratu pa jo je veselilo, da je pregnala iz njegovega srca Agato, ki je bila toli ljubosumna, toli egoistična, da svojega strahu pred tekmicami ni znala skriti. Po onem plesu je kazala Agata očitno, da mrzi Suzano. Na ulici se ji je ognila ali pa je gledala v stran, če pa sta se srečali vendarle, je ni hotela niti poznati več. To vedenje Agate pa je izzivalo odpor Suzane ter dražilo njeno žensko kljubovalnost. In prav zato ni odnehala, nego zahajala je še tem pogosteje k Lovru v atelijé.

Resnica pa je tudi, da ji je bila Lovrova družba posebno mila, da ji je bil umetnik že dolgo priljubljen, in da je ta priljubljenost vsled Lovrove strasti v njej le še naraščala ter se krepila bolj in bolj.

Toda o ljubezni nista govorila nikdar, dasi sta občevala že par mesecev.

Nekega popoldne pa se je pripeljala Suzana s svojim kolesom sama k Lovru v atelijé. Njena dresa je bila na levi strani oprášena in oblačena, levi rokav pa je bil celo raztrgan.

Blizu vile je imela nesrečo, da ji je kolo izpodletelo v kolovozu, in padla je ter si ob žičasti ograji raztrgala še rokav.

V kratkem krilu in moško ukrojeni bluzi, z belo čepico na črnih laseh je prišla v atelijé. Zahtevala je pri Mici vode in ščet ter sedla na divan.

»Za Boga, kaj vam je?!« se je prestrašil Lovro, ko jo je videl nenavadno blede in z boleznim izrazom v licih.

»Ah, nič, nič . . . samo malo sem padla ter se pomazala.«

Hotela se je nasmehniti, toda smehljaj se ji je pokazil.

»Zdi se mi,« je pristavila tiše, »da sem si tudi nekoliko odršla ramo.«

Prijela se je za boleče mesto, a s pridušnim stokom naglo zmaknila roko s skeleče rame.

Med tem je prinesla nadušljiva Mica umivalnik z vodo in brisačo.

»Tako blede ste, milostljiva!« je dejala sočutno starka. »Kje ste se pobili?«

»Na rami.«

»Ah, da, glejte, glejte, kri je že prodrla rokav . . . Ubožica, kako vas mora bolet!«

In res je premagalo Suzano. Solze so ji silile iz oči, in trudna se je naslonila na divan.

Lovro pa se je sočutja poln nagnil k njej in dejal:

»Gospa, sleči treba bluzo.«

In iztegnil je roko po njenih gumbih na prsih, Suzana pa je vzkliknila vznemirjena:

»Ne, ne . . . vi ne smete!«

Rdečica srama ji je bušila v lice, in obrnila se je v stran.

»Oprostite . . . izpozabil sem se«, je dejal Lovro opravičevalno ter se umaknil.

Stara Mica pa se je dolgo zaman trudila, da ji odpne bluzo ter ji sleče rokav.

Suzana je zaječala glasno pri vsakem dotikljaju, in zobje so ji zašklepetali od bolesti.

Lovro pa se ni mogel premagovati več. S svojim nožkom ji je prerezal po šivu rokav od zapesti do rame in dalje do vratu.

Suzana se ni branila. Bolečine so jo premagale; legla je na skrčeno desnico na obraz ter stiskala zobe, ječeč vsak hip: »O, o, kako peče — kako skeli!«

In roka je bila razkrita.

Tedaj šele se je videlo, kako zelo se je pobila Suzana.

Do lehtu je bila odrta in opraskana roka, na rami pa je zijala rana, iz katere je curela kri, tekla pod pazduho in na prsi.

»Nesrečnica, kako se mi smilite!« je vzdihnil Lovro. »Koliko trpite!«

In lahno je pritiskal namočeno brisačo na ramo, izmival rano in odrto roko.

Stara Mica, ki se ni mogla priklanяти, je prepustila spretnejšemu slikarju Suzanino roko, pod katero je položila svoj zganjeni predpasnik, da se ne omoči in omaže gospejinega krila. In javkajoč je odšla težkih, drsajočih korakov doli v svoje bivališče po mehke obveze.

Suzana ni rekla ves čas niti besedice. Od skeleče bolečine v rami in od trganja v naglo otekajočem mesu je včasih zadrgetala, kakor bi jo zeblo.

Glasno pa je zopet zastokala, ko ji je zavezal Lovro z Micinimi obvezami rano. Solze so se ji usule iz oči, z zobmi je zaškrtala in stiskala pesti.

»O, o . . . kako to boli . . . kako žge — kako peče!« je ječala, Mica pa jo je tolažila. Arnike naj dene doma na rano, in v enem tednu bo zopet zdrava popolnoma.

In Suzana je potrpela; bolečina je ponehavalala, in dobila je čut, da jo obveza hladi, kar ji je delo jako dobro.

»Hvala vama . . ! brez vajine pomoči bi niti domov ne mogla. A sedaj pojde, mora iti!« je dejala in hotela vstati.

»Ne, ne, sedite — le mirujte,« ji je prigovarjal Lovro; »poskrbim vam voz, da se popeljete domov.«

In obrnivši se k Mici, ji je velel, naj gre pred vilo ter ondi počaka, da pride mimo kočija. Vsak hip pridrdra kak voz, katerega naj ustavi, če je prazen.

Mica je šla takoj čakati voza, Suzana in Lovro pa sta ostala sama.

»Nikdar bi si ne bila mislila, da bodete kdaj moj usmiljeni Samaritan,« je dejala Suzana, ko si je primaknil Lovro k njej svoj stol. »S čim se vam odslužim?«

Prijazno, odkrito mu je gledala v oči in prijateljsko mu je ponudila svojo desnico.

Lovro pa ji je stisnil roko med svojima, ji pogledal za hipec v njene krasne oči, ji poljubil burno desnico in položil svoje čelo nanjo.

In vsa kri mu je šinila v srce, da je pobledel kakor zid. Z motnim, zmešanim pogledom ji je zrl v obličje.

Suzana pa mu je objela glavo z desnico, vprla svoje omamne oči v njegove ter ga gledala dolgo; potem pa je pritisnila njegov obraz k svojemu ter dejala resno:

»Ti revež!« . . .

In ponudila mu je smehljaje svoja krasna usta ter šepetala: »Dragec, ljubim te!«

Zdelo se mu je, da se je razgrnil raj nad njim, da se koplje v sami luči, da okoli in okoli njega vse dehti in cvete, da čuje na desni, na levi in povsod le spev ljubezni in sreče. Govoriti ni mogel, nobene besede se ni domislil v tem hipu; bilo ga je en sam velik, vsega izpolnjujoč čut največjega blaženstva . . .

Spodaj pa so se odprla vrata, in začul se je Micin glas: »Hvala Bogu, vendar eden!«

Lovro je planil pokoncu kakor iz sanj.

Levica Suzane je postala docela trda. Mirno jo je morala tiščati k sebi. Bolečina pa je skoraj popolnoma izginila. Rdečica se je vrnila v Suzanino lice, in njene oči so gledale zopet pokojno.

Lovro jo je spremil molče k vozu. Izvošček je bil že naložil njeno kolo.

»Hvala — do svidenja!« je zaklicala Suzana iz voza, izvošček je pognal, in takoj nato je izginil voz za voglom.

»Do svidenja!« je ponovil Lovro napol glasno zase ter zrl v smer, kamor je odbrzela kočija. »Da, do svidenja, ti moja sreča, ti krasna moja muza!«

In ves poln gorkih čutov, se je smehljaje vrnil v svoj atelijé, odložil svoj slikarski plašč, se preoblekel in zapustil vilo.

Bil je prerazburjen, da bi mogel ostati na enem prostoru; v svobodno naravo je moral, da se umiri in zbere svoje misli.

Večerilo se je. Zadnji rob solnca je baš izginjal za zlatorumenimi gorami, in krvavordeča zarja se je razprostirala po zapadnem obzorju. Krasen dan je šel v zaton, še krasnejši se je napovedoval.

In vzdihnil je Lovro, premagan od zavesti nepopisne sreče:

»Le toni, toni, zlato solnce, ki si zrlo porod nove moje ljubezni, ki si bilo priča začetku novega mojega življenja!«

In vse misli, vse želje, vse nade so mu hitele za Suzano, katere baržunaste ustnice je poljubljal ravnokar, katere svilenó lice se je tiščalo njegovega ter ga navdajalo z razkošjem. In pred očmi svoje duše je videl njene velike, krasne črne oči, zasenčene z dolgimi trepalnicami . . . videl je njene male, bujne, v poljubu drhteče ustnice . . . in zdelo se mu je, da čuti še vedno ob svojem licu božanje njenih vranjih las, ter da ga obdaje opojni vonj njene parfumirane obleke . . .

Kakor najslajša godba pa je slišal šepet Suzane: »Dragec, ljubim te!« —

Solnce pa je utoñilo za gorami, zgorela je zarja, in umazanóseve megle so se začele dvigati iz močvirnatih travnikov. Samotne breze so vztrepetavale, kakor bi jih zeblo pod nežnobelo kožico. Iz dalje se je začulo drobno zvonjenje, slično pretrganemu, sunkoma prodirajočemu ihtenju obupanke.

Lovro se je vračal. Čutu blaženosti se je polagoma pridružil glas vesti, ki mu je očital, da je krenil na pot, ki vodi v propast. In pred očmi mu je vstala Agata s svojimi velikimi, modrimi očmi, plaha, bleða, tiha, z bolestnim smehom ob bridko zategnjenih ustih.

Zavest krivde ga je obšla, pobijala vse obnemogle njegove ugovore ter ga uklenila popolnoma. Nazaj, k Agati, k trpeči, čisti ženi, ki ga ljubi, da bi umrla zanj dvakrát, ako bi bilo treba — nazaj v tiho zavetišče mirne zakonske sreče ga je klicala bolna duša njegova . . .

A hipoma so zopet zasijale pred njegovimi očmi tajne, demon-skočrne oči Suzane, zagledal je njena kipeča, krvavordeča usteca, njene krasne zobe, videl venec njenih bujnih kodrov in — ah, zableščala je pred njim tista mlečnobela, atlasta polt njene gole rame...

In iznova ga je obšlo brezmejno hrepenenje, ki je zamorilo vse ugovore, zavrnilo vse ozire... in Suzana je zmagala. —

V.

Agata ni imela značaja, da bi se borila za svoje zakonske pravice, da bi se z raznimi sredstvi merila s svojo tekmovalko. Bila je za to preponosno, samega sebe spoštuječe bitje, ki ni znalo prositi, kjer je imela pravico ukazovati, ki se ni marala puliti za ono, kar je po vseh postavah njeno.

Ko se je seznanila z Lovrom, ga ni lovila; prav ničesar ni storila, da bi ga navezala nase in ga zamamila. In ko ji je dejal, da jo ljubi, je bila sicer srečna, a mu za to čuvstvo ni bila hvaležna. Čemu?! — Darovati je bila pripravljena samo sebe, kakor biser čisto dušo in telo — ljubiti ga z vsako mislijo, vsako željo... z vsako mišico, vsakim atomom svojim... Tudi ko jo je snubil, ni pokazala s prav ničimer, da je odlikovana, počaščena... To se ji je zdelo samo ob sebi razumljivo, naravno — logična posledica njiju razmerja. In nikdar mu ni mogla povedati, kako silno ga ljubi — nikdar se mu ni zapeljivo dobrikala — nikdar ga ni zvabila v svoje naročje s sredstvi, ki so ženskim sicer najbližja, a ki so se ji prav zategadelj zdela nizka, soproge nevredna... Tudi kot soproga je bila sramežljiva kakor nedolžna devica, trepetajoča pred izbruhi Lovrove strasti ter uklanjajoča se ji le s premagovanjem same sebe.

Lovru je tako vedenje Agatino ljubezen le množilo. Že drugo leto sta si bila mož in žena, a vendar si jo je moral vsako pot iznova osvojiti, vselej je moral nanovo z žarkimi besedami, z vročimi poljubi in burnimi objemi ukloniti njeno upornost — omamiti, premagati jo prav tako kakor v poročni noči... Zato pa je vladala med njima večno mlada, neizpremenjeno iskrena ljubezen, združena s prijateljstvom, kakršno je le med ženo in možem, ki sta srčno enako razvita in duševno sorodna...

Da, tako je bilo... Danes pa je vse minilo. — Pasivnost Agatina se je umaknila že pri prvem naskoku Suzanini agresivni ljubeznivosti; Agata se je zaprla v svojo sobo sama s svojimi bolestmi in svojim obupom ter skrita pred svetom plakala skoraj neprestano...

S svojim soprogom sta se videla navadno le pri obedu in pri večerji. A še takrat ni bilo večkrat Lovra domov, ker je spremljal Suzano v gledališče ali na koncerte ali s kolesom na izletu po mestni okolici, ali pa je sedel pri njej — doma ter ji pravil o svoji brezmejni ljubezni . . .

Agata je bila že poprej najrajša doma, sedaj pa ni šla nikamor več. In v samotnih dnevih je trpela Agata najstrašnejše muke užaljenega ponosa in besnega ljubosumja. A sovraštvo, katero je divjalo v njenem srcu do Suzane, je le množilo njeno veliko žalost, ki jo je držala v svojem objemu in jo dušila kakor neznosno težka mora.

Lovra pa ni prenehala ljubiti niti za hip.

Neprenehoma je razglabljala in trpinčila svoje možgane z vprašanji: Ali je res vsega kriva Suzana? — Ali ne zadeva del krivde tudi nje? — In Lovro? Ali ni le zapeljan in omamljen od te čarobne brezstidnice, ki išče zabave in užitka drugod, ker jih pri svojem soprogu ne najde? — Dr. Gregorčič s svojo ogromno plešo in dolgo, črno melirano, asirsko pristriženo brado slovi po vsem mestu kot puhel debeluh, dolgočasen patron brez življenja. In znano je, da jo je vzel le radi njene velike dote — ona pa ga je vzela, ker je hotela biti soproga odličnega moža, kateremu je odprta karijera do visokih, vplivnih mest . . . Suzana je dosegla, kar je hotela; v mestu je bila med prvimi, najodličnejšimi damami — njen soprogo je vsak dan pričakoval, da postane sodni svetnik — njiju bogastvu se je klanjalo vse, in njena krasota je imela čestilcev nebroj.

A življenja željna Suzana je hotela imeti še česa družega — no, tega pri svojem soprogu ni našla . . . a iskala je to sedaj pri Lovru in našla . . .

Da, da, nesrečna sama v zakonu, ne trpi njeno zavistno srce, da bi bila srečna Agata, zato pa je zapletla Lovra s svojo rafiniranostjo v svoje čarobne mreže. Kdo ve, kaj vse je storila, da ga je privezala tako naglo nase! — Saj ni neizkušen mladenič, kateremu zmeša glavo slučajen ženski smehlaj, nehote pregorko izgovorjen pozdrav . . . Ne, ne, Suzana je zamamila Lovra s sredstvi, katerim se ne bi mogel menda ustavljati nihče, najmanj pa občutljiva, vtiskom se ne odtegujoča narava umetnika, ki je mehak in upogljiv kakor vosek . . .

In Agata je opravičevala svojega soproga in sovražila tem silneje Suzano.

»Ali je morda že njen, ves njen?!«

To vprašanje ji je postalo fiksna ideja. Ako ni prišel zvečer domov ter je bilo že pozno v noči, ne da bi ga bila slišala vrniti se, je trpela brez spanja vprav neznosno.

»Kje je? — Ali pri njej?«

Često je planila kakor blazna iz postelje, letala po sobi sem-tertja, odpirala v lahki nočni obleki okno ter gledala na ulico, nestrpno poslušajoč, ali še ne prihaja . . . Toda ni ga bilo . . . Vsa trda od mraza, se je vrnila zopet v posteljo ter izkušala zaspati. Tiščala je oči, siloma hotela misliti na kaj drugega — zaman: »Kje je? — kje je? — Ali pri njej?!« — se je izpraševala vedno in vedno, da zaspati ni mogla. Neprestano je dvigala glavo, vlekla na ušesa, ali ne začuje znanih korakov — in kadar je zaslišala šum, je kakor odrešena legla, zakopala glavo v blazine in bridko jokala.

Večkrat, ko je slišala, da so se odprla vrata njegove sobe, jo je gnalo, da poleti k njemu ter ga vpraša:

»Moj Bog, kod si hodil — kje si bil tako dolgo? — Blaznela sem od skrbi in žalosti.«

A vstala ni, vprašala ga ni nikdar, tudi po dnevi ne . . . Ponos ji je tiščal ustnice skupaj, in rajša je trpela, nego bi se ponižala ter mu pokazala, da je ljubosumna . . .

Lovra pa je njen ponos jezil ter ga utrjeval v njegovi trmi. Ponižanja v oni noči, ko je pred njenimi vrati zaman prosil odpuščenja, ni mogel pozabiti. Ker pa je postala razen tega Agata v zadnjih mesecih še bolj samasvoja in pa suha, mrtvaško blede ter prepadla, se ji je umikal tem laže in tem rajši. Ko jo je sedaj primerjal s Suzano, se mu je zdela soproga naravnost grda in odurna, tako da se je čudil sam sebi, kako je mogel biti še nedavno zaljubljen v tako zanikarno bitje. In naraščalo je v njem kesanje, da se je dal kdaj premotiti svoji sentimentalnosti, da je imel toli slab trenotek, da se je v Agato resno zaljubil ter jo snubil. In celo oženil se je! Sam zlodej ga je motil takrat . . . O da bi bil danes svoboden, samsvoj, neodvisen! Kako mirno bi živel in — brez slabe vesti!

Jezil se je na Agato, proklinjal hip, ko se je zagledal v njene ponižne, modre oči, ko ga je navdala z občudovanjem njena tiha, vdana, plemenita narava — proklinjal sebe samega, proklinjal svojo usodo ter iskal utehe pri Suzani.

A našel je ni.

Po oni nesreči s kolesom sta postala Lovro in Suzana neločljiva. Ure in ure je prebila pri njem v atelijéju, se valjala po divanu, pušila

cigarete ter poslušala Lovra, ki jo je moral zabavati s tem, da ji je pripovedoval o svojih veseljaških akademskih, idealov polnih letih v Monakovem, Parizu, Benetkah in Rimu. Ali pa je ležal poleg nje na tleh na kolenih, ji poljubljal roke, usta, vrat, lase, oči . . . vse, vse, kar so dosegle njegove ustnice . . .

Suzana ga je znala izzivati, da je jecljal od poželenja in da jo je kakor blazen prosil, rotil in prosjačil, naj ga usliši — naj bo njegova . . . Suzana pa se mu je smejala, navidezno ga mirila ter tolažila, pri tem pa ga žarko pogledovala, šepetajoč mu v uho:

»Nestrpnež! — Kaj nisi dejal, da sem tvoja muza, tvoja boginja?! Tvoj vzor?! — In oblatiti hočeš svoj ideal, svojo muzo? Ah, vi moški, kako nizki ste v svoji ljubezni!«

Melanholsko je nagnila glavico z razkuštranimi svojimi vranjimi lasmi ter tožila obupano:

»Resnične, nad vsakdanjost vzvišene in nesebične ljubezni ni na svetu! — Da, da, tudi ti si tak kakor vsi drugi — in to me boli, pa razočarana sem.«

In vstala je, si ogorčena dela klobuk na glavo ter odšla, ne meneč se za Lovra, ki je bil prestrašen in obupan.

Tako se je zgodilo često, a naslednjega dne je zopet prišla, in komedija se je odigrala med njima iznova.

»Nikdar, nikdar, moj dragec,« mu je dejala. »Ne misli na to več, a bodi moj mirni, vdani prijatelj, kakor sva se domenila . . . Tako mora ostati radi naju, ako želiva, da sama ne podereva vsega ter se ne razločiva prenasičena in — umazana . . . Ne, ne, dragec, ljudske ljubezni nočeva poznati med seboj, nego le ono višjo, čisto, a tem globljo in senzitivnejšo strast, kakršno poznajo samo bitja najrazvitejših čutnic.«

In razvijala mu je neko čudno teorijo asketične strasti, ki ji podaje baje največjih užitkov brez obžalovanja, brez — srama in brez oglašanja vesti . . . Dopovedovala mu je, da ji je ona druga ljubezen ostudna, podla, živalska, nepopisno ponižujoča — zato pa ne mara niti slišati o njej nikjer — nikdar več — niti doma — pri gospodu soprogu . . . Ne, ne, tudi soproga je pridobila po prvem otroku za svojo ljubezen. In z zaničljivim, ironskim nasmehom je pristavila:

»Hvala Bogu! — Kadar pa mu oslabi volja, si pomore zunaj hiše . . . vem. A kaj me briga to!«

Tudi k njej na dom je hodil Lovro.

Soproga ni bilo nikdar doma; tičati je moral dopoldne in popoldne v pisarni, a kadar je prišel domov, se je zaprl v svojo sobo

ter delal ondi neutrudno dalje. Čestihlepnost ga je priganjala k neumornemu delu, duševna njegova omejenost pa ga je priklepala za pisarniško mizo, da se je ubijal z najlažjimi vprašanji ure in ure. Kolikor mu je bila narava skopa glede duševnih darov, toliko bolj ga je nagradila z vztrajnostjo. In delal je kakor stroj neprestano ter si odtegnil jedva par ur za jed in spanje.

Nekega večera pa se je zamudil slikar dalje pri Suzani nego po navadi. Pri vratih stoje, sta se objemala v slovo Lovro in Suzana ter se med vročimi poljubi dogovarjala, ob kateri uri se snideta naslednjega dne, ko so se zunaj na hodniku odprla vrata in je vstopil sodnik Gregorčič.

Lovro je vztrepetal in pobledel, ko je zagledal debeluhca z oglato pristriženo, kakor na licih prilepljeno brado. Vroče mu je postalo, in ni si vedel pomagati.

Suzana pa je odgovorila soproga mirno:

»Ah, težko sva te pričakala! Gospod akademični slikar Dolinar bo tako ljubezniv ter me bo učil poslej vsak teden dve uri slikanja.«

Sodnik je snel počasno svoj cilinder ter, pokazavši svojo ogromno plešo, dejal zaspano:

»Veseli me, gospod! Upam, da bode Suzana naglo napredovala, saj zna že nekaj slikati . . . Ah, jaz pa imam toliko dela, da ne utegnem niti misliti na take igrače.«

Turobno je povetil svojo plešo, podal slikarju roko ter odšel v svojo sobo . . .

Lovro se je oddahnil, Suzana pa se ga je oklenila okoli vratu ter se smejala:

»Lagati znam, kaj ne? — Ah, laž je naše edino orožje, s katerim smo ženske v borbi z moškimi močnejše! — In kaj se briga ta moj medved za resnico! Glava mu je polna aktov, in vesel je, da ga nisva zadržavala . . . O, vzor moža je moj Ignacij,« se je rogala Suzana.

In ponudila mu je svoja živordeča, mala usteca, se vsesala v njegove ustnice kakor polip in jih ni izpustila dolgo — dolgo.

Potem pa ga je s svojimi krasnimi zobmi ugriznila v vrat, da je zastokal, ter ga porinila skozi vrata. —

Tako so minevali Lovru v ljubezni do Suzane meseci, ne da bi se bilo njiju razmerje izpremenilo količkaj . . .

Bila mu je vedno vesela in zanimiva ljubica, ki mu je dovoljevala vse, kar se je strinjalo z njeno teorijo asketične strasti, ki vse

obeta, a ne podarja ničesar, ki budi najvrednejše želje in najbujnejše nade, a ki ostane pri tem vendarle jalova, brez utehe . . .

Neplodno, neutešeno in strplo pa je ostalo tudi hrepenenje, ki je izpolnjevalo brezkončne prečute noči bedne Agate.

Omagal je njen upor že davno . . . uklonil se je njen ponos, in tekom minolih strastnih mesecev ji je oslabela njena volja, da je postala žrtva svojih čuvstev, ki so jo vlekla k Lovru, katerega je ljubila danes prav tako z vsemi čutnicami kakor v prvih dneh zakona.

In v temnih nočeh je iztezala roke, šepetala strastno njegovo ime ter plakala, plakala . . .

Nič več ga ni bilo k njenim durim — nikdar več je ni prišel prosit, naj ga posluša . . .

Ah, ko bi bil vedel, koliko sreče ga pričakuje v njeni sobici, kako polno srce koprni po objemu njegovem . . . o, gotovo bi prišel in jo pritisnil na svoje prsi ter ji dejal, da jo ljubi zopet kakor nekdaj, da je ni nehal ljubiti nikdar . . .

Docela omajan je bil njen upor . . . smrtno ranjen njen ponos . . . ubita njena volja . . . Le malo še, in stekla bi bila sredi noči z razpuščenimi lasmi v njegovo sobo, ihtoč in plačoč:

»Vzemi me zopet . . . naj se konča to strašno življenje . . . saj ti odpuščam — pa odpusti še ti meni!«

A šla vendarle ni, nego trpela je dalje, uničena duševno in telesno.

V teh strašnih, brezkončnih nočeh pa se je premetaval na razbeljeni svoji postelji tudi Lovro.

Tudi on je koprnel in hrepenel, iztezal roke v temo ter ječal: »Suzana, Suzana!«

Odrešenja pa ni bilo.

VI.

Robert Koder, c. kr. vladni koncipist, je pričakoval v svojem samskem stanovanju gospo — Suzano.

Kakor vselej mu je tudi danes prinesel k obedu znan postrešček, ki je užival v mestu renomé najzanesljivejšega postillona d' amourja, bledovijoličast kartonček s fantastično zvitim monogramom v secesionistovsko poslikanem kuvertu. Na kartončku je stala samo številka 3 — sicer nobene črke, nobenega podpisa . . .

No, Robert Koder je številko razumel, in kakor vselej je tudi pri tej priliki odšel líki kip mirni in molčeči postrešček s prehvalnim poklonom . . .

Koncipist je bil mladenič *fin de siècle*. Vsaj sam se je nazival tako. Narava ga je sicer z možganskimi vozli precej skopo obdarila, toda zato mu je naklonila veliko porcijo domišljavosti, bogate starše in vplivnega botra; zategadelj pa je užival brezskrbno življenje, in njegova karijera je bila vsestransko zavarovana in natančno očrtana.

Ako pojde po načrtu njegovih protektorjev, se ustavi njegova ladja v luki okrajnega glavarja; ko vstopi v pokoj, dobi primeren križec ali pa celo črkici »pl.«.

Koncipist Koder je vedel natanko za ta načrt svojih pokroviteljev, bodočnost mu je bila znana do pičice, in svoj životopis je imel že spisan v skritem predalcu svoje miznice . . . Le dneve in leta svojega imenovanja za komisarja, nadkomisarja in okrajnega glavarja je bilo treba na dotičnih mestih vpisati, drugo je bilo Kodru že skoraj vse naprej znano . . . Nobenih idealov, nobenih iluzij ni gojil gospod c. kr. koncipist glede svojega poklica, nego le čakal je, da pride trenotek, ki ga brez sodelovanja pomakne više in više. Seveda je bilo to čakanje silo dolgočasno, moreče in duhomorno.

Čudno ni torej, da se je Koder rad nazival s skrivnostno aristokraškim prilastkom »*fin de siècle*«.

Njegov oče je imel velik hotel; včasih je bil natakár, prav izprva pa pošten slovenski hlapec.

Robertu sedaj in nikdar ni nedostajalo denarja. In znal ga je rabiti. Že kot akademik je izpraznil do dna kupo uživanja, ravnaoč se po Lutrovem epikurejskem geslu, da treba ljubiti ženske, vino in petje, ako človek noče, da bi ga smatrali ljudje za norca. V tistih letih je bil Koder seveda v svojem uživanju še naiven mladenič, ki ne izbira in ne išče, nego jemlje vse od kraja . . .

Danes, ko je važen uradnik avstro-ogrske vlade, je seveda že docela drugačen mož, danes je »*finesar*«, blazirano bitje rafiniranega okusa, imponujoče izbirčnosti, nečuvene elegance in aristokraških manir.

Stoiški dolgčas je razlit vedno po njegovem obrazu, ustnice so mu namrtnjene v truden ali resigniran ali pa še navadnejše v zaničljiv, porogljiv nasmeh, iz ust pa mu prihaja le cinično dovtipkanje ali pa s fino orakovičeno desnico elegantno prikrivano, vendar pa glasno — zdehanje . . .

Moda mu je delala edino skrb. V celi deželi je bil Robert Koder najmodnejše oblečeni kavalir. Njegovi prijatelji, ki so bili njegovi verni posnemalci, so trdili, da je imel v Parizu najetega človeka, ki mu je brzojavno sporočal vsako novo nianso v modi ter mu po-

šiljal najbrzejšim potom nemudoma najmodnejše cilindre, kravate in zavratnike, suknje in hlače, telovnike in plastrone, črevlje in palice, pa tudi parfume, gamaše, gumbе in žepne robce . . . skratka vse, kar se pokorava tiranici modi.

A tudi strigel, česal in bril se je Koder vedno po poslednji pariški modi ter nosil sedaj dolgo »umetniško« vlasuljo, sedaj je bil ostrižen do polti, sedaj ga je krasila lepa dolga »Makartova« brada, kmalu nato pa sta mu štrlela pod nosom le dva navpično, à la Viljem II. navihana brka.

Da, da, Koder je bil živa senzacija — poosebljen modni journal.

Kadar se je prikazal s svojim širokim, v sredi tesno zoženim, kakor luč se bleščečim cilindrom s širokimi, močno zvitimi krajci, z zavratnikom, ki mu je oklepал vrat prav do brade in tilnika, z ogromno črno svileno kravato à la Werther, z žilejem opekaste barve in štirimi vrstami belih roženih gumbov, v dolgi črni, preko pasu tesni, svileno podloženi suknji, a navzdol čim bolj šireči se in segajoči skoraj do kolen, v ozkih sivih hlačah, v belih gamašah ter lakastih črevljih — kadar se je prikazal Koder s svojo velikansko rožo na prsih in z drobno, suho paličico v krvavordeče orakovičeni desnici v drevodu, tedaj se je zdelo, kakor bi zašel modern Apolon med prozaične zemljane. Vse je strmelo, vse ga občudovalo in popraševalo, za Boga, kje vendar ima svojega krojača, ki ga toli krasno oblači.

Koder pa se je takrat trudno nasmihal ter plaval v blaženstvu, da igra med salonskimi levi prvo violino.

In kmalu ga je posnemala vsa mestna jeunesse dorée . . . po vseh prvih restavrantih in po drevoredih si videl kravate à la Werther . . . žileje opekaste barve . . . bele gamaše . . . široke prepasane cilindre z zvitimi krajci in »zobotrebce« mesto palic . . .

In celo nekatere dame so nosile bele gamaše, ogromne kravate ter moško prikrojene bluze z všitim opekastim telovnikom . . .

Toda ta moda ni trajala dolgo, in kakor Protej je iznenadil Koder svet zopet in zopet z novo senzacijo.

Stanovanje Kodrovo pa je bilo med samskimi stanovanji v vsem mestu prava specialiteta. Odkar je bil postal namreč on, Robert, gospodar najetih sob, še ni stopila vanje moška noga . . . S prijatelji je opravil vedno vse v uradu, v kavarni, v hotelu ali v društvenih sobah — doma ni sprejel nikdar nobenega moškega.

Da je bila vsa hišna oprava, pohištvo, preproge, zastori, slike Kodrovih sob najmodernejše, je naravno. Zato je žrtvoval velikanske

vsote, a te secesionistovske krasote so smele gledati le njegove prijateljice, sicer nihče na svetu.

To je bila Kodrova muha, na katero je bil prav posebno ponosen, saj se mu je zdela nenavadno originalna, duhovita in docela dekadentska. Gotovo pa je, da ga je delala ta muha interesantnega ter da je zvabila skrivnostnost koncipistovega stanovanja k njemu to in ono radovednico, ki bi sicer ne bila prišla nikdar.

In med temi je bila tudi Suzana.

Rafinirana eleganca in blazirana ciničnost koncipista sta jo polnili sicer že dolgo s posebnim zanimanjem; rada se je pečala z njim, se zabavala nad njegovimi fino parfumiranimi podlostmi ter se radovala njegovega prezirljivo zmagovitega dobrikanja. Pametnega, resnega pogovora s plitkim koncipistom sicer ni bilo možno niti začeti, a družabnik je bil vendarle vzoren, in iz vse njegove bitnosti je dihala neka posebna strast, ki je molče zmagovala in brez boja klanjala k tlom vsak upor ženske.

In Suzana je bila prišla v Kodrovo stanovanje — lani se je bilo to zgodilo — odslej pa je prihajala k njemu redno vsak mesec vsaj enkrat . . .

Vsako pot mu je poslala kartonček s fantastično zavitim monogramom v secesionistovsko poslikanem kuvertu s kako številko, ki mu je naznanilo uro, ob kateri naj je čaka doma popoldne.

Tako jo je torej pričakoval Koder tudi danes.

A ne kakor drugikrat!

Danes ni prebiral Pierre Louysovih in Prevostovih romanov, danes ni listal po svojih krasno vezanih albumih mojstrsko frivolnih slik pariških Ev, danes ni ogledoval perverznih fotografiranih skupin, razobešenih po stenah in razpostavljenih po stolicah in kaminu . . . z ničimer se ni danes pripravljaj koncipist Koder na svoj poset . . . mračen, rumen, kakor bi bil zlateničen, je strmel predse, škrtal z zobmi, krčil prste v pest ter hropel od silne togote.

Ubijem jo! — ubijem! je sikal. Kako me je varala! — nizko, podlo kakor pocestna cunja . . . A jaz sem si domišljaj, da jo poznam skozinsko, da poznam vse ženske, da me varati ne more nobena več. Ha, ha! — Ta večna ženska zagonetka je tem blatnejša, čim več in bolj se baviš z njo! — A jaz jo izplačam — pokažem ji, kdo je Robert Koder!

In besno je razmišljaj, s čim bi Suzano huje udaril, s čim bi se groznejše maščeval, ker je izvedel prav danes, da ga nikoli niti malo ni ljubila, da se ji zdi le glup original in čedna, moderna igra-

čica med čestilci ter da hodi k njemu samo radi navade in radi zabavne izpremembe . . .

Gospa Trudnova, tista starikava, suha trgovčeva vdova, Suzanina najintimnejša zaupnica, se je bila ž njo hudo razprla. Suzana jo je razžalila, in togotna vdova je prišla takoj povedat Kodru, da zahaja Suzana že več mesecev v Lovrov atelijé, ter da prihaja Lovro skrivaj k Suzani na dom . . . In zlobna ženska se je Kodru nalagala, kolikor se le more nalagati bivša najboljša prijateljica! — Pravila mu je pa tudi, kako se studi Suzani lastni soprog, s katerim se je poročila iz gole sebičnosti, kako ji je Koder le elegantno, parfumirano in modno načičkano — sredstvo . . . sicer pa nič, prav nič, a Lovro Dolinar ideal — bog! — katerega ljubi in moli . . .

In Koder je izprevidel, da je igral pri Suzani zares vprav fin-de-sièclesko ulogo! —

Afektirana blaziranost, njegov odvažni cinizem, vsa njegova frivolna dovtipnost je izginila mahoma v nič, in njegovo srce se je zavilo v docela vsakdansko, filistrsko ogorčenost in povsem starokopiten sram.

Obšla ga je najglobočja užaljenost, obenem pa pekoča slutnja, da ni Suzana edina ženska, ki ga je tako zlorabljala, nego da je bil zasmehljiva, ostudna igrača vseh tistih radovednic, ki so ga posečale, in o katerih si je prevzetno domišljjal, da jih je zamamila njegova dekadentna zunanost, njegova finesarska blaziranost . . . Domneval je doslej, da se okorišča sam, toda le izkoriščan, uničevan in izmozgavan je bil, dočim so se mu »žrtve« — rogale.

Kodra je bilo samega sebe sram . . . v obraz bi si bil najrajši pljunil ter izlil nad lastno glavo ves svoj pereči cinizem in zasmehljivi sarkazem. Toda bil je vase preveč zaljubljen . . . puhli njegovi možgani so naglo omagali v presojanju lastne osebe — in zasmilil se je sam sebi.

Takele so te ženske, si je mislil, pa človek potem ne bodi pesimist in mizogin! — Kdo bi po tako žalostnih izkušnjah ne postal črnogledec in zaničevalec, sovražnik ženstva?! — Naša mladost, naši ideali, naše najboljše duševne in telesne moči . . . vse postane rop teh polipov, teh parasitov človeštva! — Moški, gospodar stvarstva, krona vseh bitij, jim je le v zabavo, v podel užitek, v zlorabo in izkoriščanje! — In pri vsem tem je najtragičnejše dejstvo, da, čim plemenitejši, nadarjenejši in genialnejši je moški, tem ničvrednejšo in sramotnejšo ulogo mora igrati v komediji življenja vsled teh ženskih kloščev in krpeljev!

In Koder je mislil nase ter besnel hujše in hujše.

Ubijem jo — starem — zmanem — kakor smrdljivo stenico jo pohodim — da bo pomnila, kdaj je zlorabljala mene!

Pred dušo mu je stala vedno suha Trudnovka s svojimi zvodniškimi očmi in svojim hinavskim fistelskim glasom:

»Vedno tičita skupaj . . . ali je ona pri njem v atelijéju . . . ali je on pri njej doma . . . ali pa se vozita s kolesom po okolici . . . vedno sta skupaj! — In kako se spogledujeta! Poštenega človeka je kar sram. In tisto stiskanje rok . . . nasmehovanje . . . tisto skrievanje poljubov — oh, greh na greh! — Pozno na noč sem videla iz Gregorčičeve hiše prihajati slikarja, ki je bežal, kakor bi ga preganjala slaba vest z ognjenimi biči . . . Uboga gospa Agata! Šele drugo leto je omožena, pa ima že prešestvujočega soproga! Kolika nesreča! In tako blaga ženska je! — Slišala sem, da je od same žalosti in od samega obupa težko obolela . . . kri se ji uliva . . . jetiko ima — dolgo ne bo več! — Agata je njena žrtev, pa vi tudi, gospod koncipist. 'Ta lepa opica je v eni stvari pikantna specialiteta — samo zato je potrebujem včasih.' — Tako mi je rekla večkrat o vas in se satansko rogala vaši ljubezni . . . Da, da, ta ženska je infernalsko bitje!«

Rufijanka je blatila svojo bivšo prijateljico, kolikor je mogel lagati njen hudobni jezik, ter razplamenila Kodra docela.

Maščevati se moram — moram nad njo, in prav danes mi pride brezstidnica sama v pest. Čakaj, krasni satan, jaz ti polomim rožička!

In Robert Koder je čestital samemu sebi, da je poverila usoda njemu nalogo, osvetiti vse varano in egoistično izrabljevano moštvo nad Suzano, nad to krasno zastopnico ničvrednega zaroda.

Tedaj pa je zapel zunaj zvonček . . . odprla so se vrata, in, zavita v gost temen pajčolan, vstopila je Suzana.

Mirna, zmagovita, a iskrečih se oči in bledih lic kakor vedno je bila Suzana tudi v tem hipu, ko je prestopila prag brloga skritih svojih grehov.

In ko je vrgla z ramen temni svoj plašč, ki jo je delal na ulici celo najboljšim znancem tujko, se je ozrla na Kodra, kakor so se pač ozirale le rimske Mesaline po svojih — sužnjih.

A ostrmela je. Koncipist ji danes ni padel pred kolena, jecljaje od strasti in pohote blazne besede . . . zelen in rumen v obrazu, se je ključil tam na otomani v besni, a onemogli jarosti ter jo zrl s svojimi mačjimi očmi nalik zveri, predno naskoči svojo žrtev.

Suzana pa se je zasmejala s svojim najlepšim altom.

»Gospa Trudnova je bila torej že tu! — In povedala vam je vse — vse?«

»Da, vse . . . kača!«

»Stara zvodnica je torej opravila samo ono, kar sem hotela storiti prav sedajle sama.«

Suzana je segla z gesto ponosne kraljice zopet po svoj plašč, Koder pa je planil pokoncu, ga ji iztrgal iz roke ter besnel:

»Meni to — meni to! In vi, brežštidna vlačugariča, kateri morem pred vsem svetom štrgati ž obraža hinavško lažnivo krinko! — vi me lučate proč kakor izžeto citrono! — Izplačam vaš štrašno — štrašno!«

»Svobodno vam!« je dejala Suzana ter skomizgnila malomarno z rameni. »Storite, kar hočete, sama se ne bom branila — toda branili me bodo drugi in morda gospodje, ki starejo koncipista Kodra kakor peta črva . . . O, le osvetite se! A tudi drugi nosijo krinke, in če jim jo strgam jaz, se bodo sramovali hujše od mene . . . Zakaj kričite? S kakšno pravico? — Pridobili me niste, sama sem si vzela vas, ako sem hotela in kadar se mi je zljubilo. Čemu hrumite, kakor da se vam je izneverila ljubica, ki vam je prisegla zvestobo?! — Ali sem kdaj ljubila vas? In vi mene? Ne, nikdar, nikdar! Svobodna sem prihajala in odhajala — svobodno vas ostavljam. Roka je umila roko . . . ne dolgujeva si prav ničesar! Ali ni tako, gospod?«

Strme je poslušal Koder Suzano, in obšla ga je temna slutnja, da je njegovo fin-de-sièclesko mišljenje in čutenje napram Suzaninim nazorom naravnost vaščansko.

In ta slutnja ga je uničila, da je šepetal skoraj plašno:

»Šatanška šte!«

»Ne, bila sem,« ga je zavrnila Suzana. »Črna in umazana, grešna, blatna, ostudna sem bila . . . vredna satana, dokler sem se bavila le z vami, glupci in podleži — — a danes nisem več taka. Našla sem si moško srce, katero sem položila visoko na svoj oltar, da klečim pred njim in ga molim. Našla sem moža, katerega časti vsaka moja misel ter ga poželi vsak moj čut . . . nevredna sem ga bila doslej, a z današnjim dnem sem ga vredna. Saj ga ljubim . . . ah, tako vrelo ljubim, kot nisem ljubila še nikdar v svojem življenju!«

In Suzanine oči so zaplamenele v strastnem zamaknjenju, bujne prsi so ji drhtele ob zanosnem hrepenenju, in roke so se stiskale krčevito.

»Vse za menoj,« so šepetala krasna njena usta. »Moja strašna leta ob strani ostudnega moža, sličnega kosmatemu pajku . . . moje blodnje . . . moji grehi . . . moj obup . . . vse za menoj. A pred menoj sreča, blaženost cele ljubezni do moža, genija, ki je ves moj! — ves moj!«

Hipoma se je zgrudila na koleno in bridko zaihtela . . . in plakala je solze kesanja, očiščenja . . .

A energično se je dvignila zopet, si otrla obraz, se zavila v svoj plašč ter odšla, ne da bi se ozrla na Kodra.

In ko je stopila iz hiše, je bila zopet mirna, zmagonosna Suzana, le tista ironska poteza okoli njenih ust se je izgubila docela.

Čutila se je srečno kakor še nikdar. In ko je prišla mimo cerkve, je stopila vanjo ter po dolgih dolgih letih prvikrat molila zopet iz srca, zaupno, vdano, vneto in goreče . . . saj je prosila Boga sreče zase in za — Lovra.

(Konec prihodnjič.)

Vzdihi.

I.

V uricah večernih za teboj jaz plakam, dušo svojo bolno s solzami namakam.	Vsaka vroča kaplja, ki na dušo kane, mojemu telesu vseka nove rane.	Ti pa vročih solzic mojih ne umeješ; morda zdaj v objemu drugemu se smeješ...
---	--	--

II.

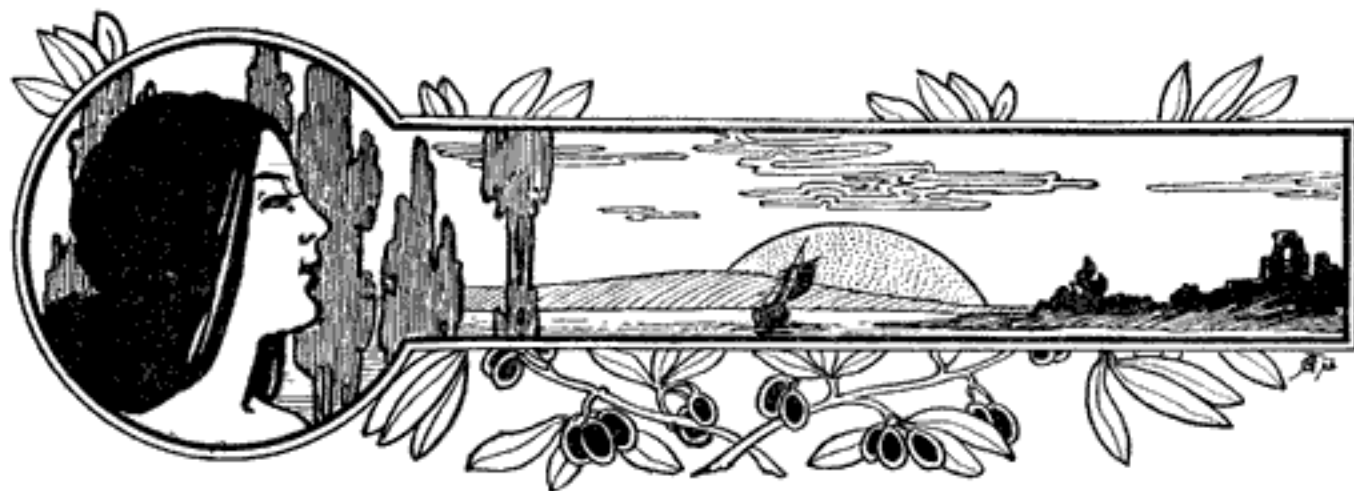
Umiralo je solnce... Jelše so šumljale, kot bi govorico med seboj kramljale.	Jaz, le jaz umel sem šepetanje bajno, jaz, le jaz umel sem govorico tajno...	Slišal sem besede: »Nehal boš trpeti, malo dni na nebu solnce ti še sveti...«
---	---	--

III.

In vendar še živim! Da, da, še trepetajo nervozno ustnice in želje plapolajo	in silijo na dan, a duh je vero zgubil v svoj svetli ideal, ki ga nekdanj je ljubil,	ki ga nekdanj častil je: a to ni več življenje, poslednji le je vzdih, brezupno hrepenenje...
---	---	--

Adrijanin.

Suzana.

Spisal Fran Govékar.

(Konec.)

VII.

Potr, uničen se je dvignil Lovro s postelje. Zopet je minila strašna noč brez krepilnega spanja, polna le mučnih sanj, zdražljivega delirija, podob, ki so ga delale le še bednejšega, ker so mu kazale Suzano v najkrasnejših, najvznemirljivejših prizorih in pa ljubeznivo ter osrečujočo tako, da je besnel od obupa, ko je videl, prebudivši se, da je bilo vse le prazen sen.

Zopet je minila noč, ki je Lovru trpljenja polno ljubezen samo povečala, mu potencirala neodoljivo strast in razmnožila blazno hrepenenje do ženske, ki ga je znala le dražiti, razburjati, mučiti in neusmiljeno se igrati ž njim, ki pa ga ni hotela osrečiti.

To jutro pa je njegov sklep dozorel. Sedaj bodi vsemu konec! Rešiti se mora tega jetništva, končati se mora to robstvo — zdrobiti hoče te sladkogrozne vezi — uiti hoče iz njenih mrež — postati zopet mož . . .

Da, da, to mora . . . mora!

Čemu bi se trpinčil še dalje . . . čemu hrepenel po nečem, česar ne doseže nikdar . . . čemu iskal kakor blazen, kar mu ostane prikrito na veke!?

Suzana ga ljubi, a ne vda se mu nikoli! Ljubezen njena je žareča kakor razbeljena mrtva pečina, ki pa ne požene nikdar cvetke in ne porodi nikdar sadu! —

Čemu taka neplodna, sušeča in moreča ljubezen?! — Moška njegova strast je ni mogla umeti . . . v krčih ji je ugovarjalo njegovo telo, ki je propadalo in sahnilo . . . srce pa se mu je zavijalo v dvome, ki so ga napolnjevali z obupom . . .

Danes po noči pa je sklenil, da bodi konec vsega! Vsega!

Dolgi meseci so minili, ne da bi bil prijel za čopič. Prazen in zapuščen je bil njegov atelijé . . . pajki so preprezali začete in zastrte slike . . . prah je pokrill palete . . .

Lovro ni prihajal že dolgo več v svojo vilo. Večino dneva je prebil v budoarju Suzane, jo učil slikanja, se vozil s kolesom ž njo po okolici, jo spremljal po aleji . . . ali pa je ležal v svojem stanovanju ter si hladil razbeljeno glavo in miril svojo razgreto kri, brez utehe hlepeč po njej, katere ljubezen mu je bila peklo . . .

In v svoji sobi ždeč, je poslušal, kako prekašljuje v svoji spalnici Agata, katere ni bilo že nekaj mesecev več na pregled in ki je pošiljala k njemu le deklo, ako je česa želela, ali pa mu napisala kratke vrste, kadar je kaj potrebovala . . . In tisto suho, bolešno kašljanje . . . in tisti stoki, tisti vzdih, tisto bridko ječanje . . . vsi tisti pojavi in znaki smrti izročnega življenja so prodirali skozi steno v njegovo sobo ter ga delali še nesrečnejšega, še bednejšega, še obupanejšega.

Koliko si je očital Lovro! — Kolikokrat ga je grizla in žgala vest, da je menil, da mora zblazneti! Kako se mu je smilila včasi Agata, ko je čul, kako se bori njeno telo z neizprosnim demonom smrti! — Toda k njej le ni šel več. Nikdar ga ni povabila k sebi . . . nikdar ni niti z besedico omenila, da je bolna . . . nikdar ni tudi ona prestopila praga njegove sobe . . . Ponosna je počasi umirala v samotni svoji spalnici. Usmiljenja, sožalja in pomoči ni hotela prositi pri onem, ki je izdal njeno ljubezen, ki je pogazil svojo zvestobo, prelomil vse svoje prisege ter jo vrgel iz srca, kakor se pomete smet . . . Nikdar ga ni prosila ljubezni . . . nikdar ni iskala sočutja . . . nikdar pomilovanja . . . V tej plahi, nežni, silo občutljivi ženski je prebival ponosen, neupogljiv duh, ki je kljuboval celo smrti. — Ponižanja Agata ni poznala; zmagovalka je hotela biti, in naj tudi pri tem pade sama . . .

Lovra je jezila in žalila ta nenavadna trma njegove žene . . . toda imponirala mu je še bolj . . . Moj Bog, kakšna ženska je to z moškim svojim značajem! Agata ima principe in načela . . . ali je

čul že kdaj kak človek kaj takega o ženski? — Čestokrat je premišljal Lovro o tem, a na enak tip se v vsem svojem življenju še ni nameril . . . In koliko je imel ljubic! V mehki njegovi duši so zapustili vse neizbrisne vtiske in vtisnile so se mu v spomin za večno . . . Ah, da, vse so bile ženske . . . drugačne ženske kakor ta Agata s krhko svojo osebito, a jekleno dušo . . . Tudi one so znale kljubovati . . . Minka mu je grožila, da pojde prej v vodo, kakor da odneha . . . Fanika mu je razpraskala iz upornosti obraz ter se dala tepsti . . . Rezika si je vzela drugega ljubimca . . . Manja pa je preplakala od same trme cel teden, zaprta v svoji sobi . . . a vse, vse so se končno vdale, ponižno in skesano so prišle zopet k njemu, proseč ga, naj bo zopet dober, naj odpusti in naj se vrnejo zopet časi sladke sreče . . .

A ta Agata! Umira — ne podaje se pa ne! — smrtno je ranjena — a pomoči, tolažbe in utehe ne išče . . . Streti in umoriti se da, a ukloniti in ponižati nikdar — nikdar!

In često je premišljal Lovro: kako bi bil vendar lahko srečen ž njo, ki mu more biti ljubica in prijatelj hkratu! Kje dobi njej enako? Povsod vidi le glupe igrače brez duha ali tope stroje brez srca, brez resnične omike . . . žive punce šivilj . . . smešne, plehke, načičkane opice . . . dresirane komedijašice ali rojene prostitutke — surove instrumente za utešenje spolnosti . . . Ne, ne, Agati ne more primerjati nobene.

Tudi Suzane ne!

Ah, krasno, omamno je to bitje . . . z neodoljivim hrepenenjem ga napolni vsaka njena kretnja . . . v nebesa ga zamakne njeno čarobno oko . . . in njen alt — ah, kaka glasba, kaka harmonija! —

Da, da, razkošno-divotna je Suzana . . . ljubica, kakršno si more naslikati najbujnejša pesniška domišljivost, bi mogla biti . . . toda Agate vendarle ne more docela nadomestiti . . . Tistega miru, tiste tihe sreče in blažene zadovoljnosti s samim s seboj . . . tistega čuta, da ga razume popolnoma kakor prijatelj in tovariš . . . tega ni mogel najti Lovro v Suzani . . .

In večkrat se je vpraševal: zakaj li silim za njo? — čemu ubijam svojo zakonsko srečo? — čemo morim svojo srčno pokojnost? — Saj tega Suzana ni vredna! — Agatino srce in njen značaj odtehtata krasoto deseterih Suzan! — Pameten hočem biti . . . udušiti svojo blazno strast . . . zatreti vse hrepenenje — in miren umetnik bom zopet ter srečen soprog . . .

A doslej ga je premagalo še vedno . . . iznova in iznova je silil nazaj v plamen, ki je uničeval njega . . . ki mu je moril ženo . . . mu rodil le obup, neutešeno, žgoče, ubijajoče koprnjenje.

Tistega jutra pa mu je dozorel sklep: bodi konec temu neznošnemu trpljenju . . . naj se nehajo te peklenške muke! . . . Blaznost ali samomor se mu že bližata . . . še malo, in ne uide ali enemu ali drugemu . . . Zadnji čas je, da se mu ustavi noga na tej poti, sicer strmoglavi v prepad, iz katerega ni rešitve, ne povratka.

Čutil se je trudnega, zdelanega, strtega in uničenega . . . misliti ni mogel ničesar več . . . prazno, nično se mu je zdelo življenje in prazen ves svet.

Nekaj dni že je čutil, da je onemogel njegov trud, da so otrpnile njegove moči, s katerimi se je poganjal za popolno osvojenje Suzane, Trudno je omahnila njegova duša, srce mu je napolnil čut plašne osamljenosti ter zavest, da je padel — globoko padel . . .

In sklenil je: nikdar več ne pojdem k njej in ne sprejemem je nikoli več!

»Prisegam, da je mojih blodenj konec!« je govoril sam s seboj, ko se je oblačil. »Pri Bogu se zaklinjam, da postanem z današnjim dnem zopet nekdanji človek . . . Vse se mora povrniti v svoj tir . . . preboleti moram le še to prehodno dobo — in vse bo zopet v redu. Za mano ostani vse, kar se je zgodilo! Nov človek hočem biti . . . da, prisegam, prisegam!«

A ko je tako govoril, se je čudil sam sebi, da more govoriti toli prazne fraze. In obšel ga je pereči občutek, da je izgubil vero celo vase . . . da ne verjame niti sam sebi več.

Tedaj pa se je raztogotil.

»Lopov sem bil, da — lopov sem še . . . grd, ostuden, neznačajan lahkoživec . . . smešen sanjar . . . Fej, fej! — A konec mora — mora biti!«

In s skrčeno pestjo se je udaril na čelo ter togotno zahropel:

»Čuješ, lopov? — mora!«

Poklical je deklo in skozi okno gledajoč jo je vprašal:

»Kako je danes gospe?«

»Nekoliko boljše,« je odgovorila. »Gospa so spali nocoj več . . . tudi ne žeja jih več tako, in kašelj je mehkejši. Krvi včeraj in nocoj vso noč niso hrknili.«

Lovru je postalo gorko pri srcu. Še ni vse izgubljeno . . . še jo rešijo!

»In kaj pravi zdravnik?« je vpraševal sočutnejše.

»Da mora gospa pred zimo v gorkejšje kraje.«

»Da, da, pojde, seveda pojde . . . takoj jutri se odpelje, če le more! — V Opatijo ali na Mali Lošinj ali kamor hoče . . . Recite ji — recite . . . govorite z zdravnikom, če sme gospa že jutri odtod . . . tudi jaz sem bolan in — — in — recite ji, da jo spremim!«

Dekla je odhitela.

Kakor bi mu bila odpadla svinčena utež s prsi, tako lahko je bilo Lovru.

»To je začetek novega življenja!« je mrmral zadovoljen. »Da, da, morda . . . ah, morda se vrnejo še enkrat nekdanji časi!«

Na njegovi pisalni mizici je stala fotografija Agatina. V nežnobeli obleki in s pajčolanom do tal ter z mirtovim vencem na laseh, taka je bila Agata nevesta!

Lovro je omahnil na stol ter zrl dolgo na sliko . . . In srce se mu je skrčilo . . . zaigrali so mu živci po obrazu . . . v kotu oči pa sta mu zatrepetali solzi . . . za njima še dve — in še dve . . .

In solze so mu tekle po licih, Lovro pa jih ni brisal . . .

Glavo je naslonil na desnico, v levi je držal Agatino sliko.

»Koliko trpiva, Agata,« je premišljal; »kolika mučenika sva! A kriva nisva tega sama, nego usoda, zavidna usoda, ki ni trpela najine cele sreče. In zavalila nama je na pot kamen . . . nastavila zanjko . . . izpodkopala nama pot. Usoda! Kako sem se ji ustavljal, koliko se boril ž njo! — Zaman . . . Po njenem neizproslem sklepu sva morala hoditi svoj križev pot do kraja. A danes je konec vsega trpljenja . . . dan vstajenja in prerojenja je tu! — Ah, Agata, zopet nama vzcvete majnik sreče . . . zopet nama zadehte rože ljubezni!«

In Lovro se je sklonil nad fotografijo ter jo poljubil.

Tedaj pa je nekdo narahlo potrkal na vrata.

V sobo je vstopil postrešček, nemi kakor kip mirni Suzanin postillon d'amour. Oprezno se je ozrl po sobi, in ko je videl slikarja samega, je izvlekel iz levega rokava vijoličasto pismo ter ga izročil Lovru. Niti besedice ni zinil, in na obrazu mu ni ganila mišica pri tem. Bil je pač strokovnjak v svojem poslu, katerega je opravljal v popolno zadovoljnost vseh svojih klientinj.

In koliko jih je imel!

Koliko rodbinskih dram in tragedij bi mogel provzročiti ta postrešček, ako bi izdal svoje zaupnike! Toda molčal je . . . malokdaj je zinil besedo. In tako je vladal v mestu soliden mir . . . čestite harmonije med družinami ni prekršila nikdar nobena onečaščujoča afera . . . zakonske škandale so poznali meščani le iz — romanov.

Gorje novelistu, ki bi se bil usodil pisati, da je ta navidezno snežnobela in kakor kristal čista naša družba, slična grobu, ki ga pokriva dehteče cvetje in baršunasta trava, pod katero pa vlada trohnoba! — Gorje pisatelju, ki bi bil toliko smel, da bi naslikal to lažnivosolidno in le navidezno nervoznomoralno meščanstvo brez sleparskih krink in goljufnih maskaradnih cap! . . . Zabrusili bi mu v obraz, da je ostuden obrekovalec in lažnivec, ki krade čast idealnemu svojemu narodu! —

No, med meščanstvom ni bilo novelista — a postrešček je molčal . . .

Lovro pa je prebledel, ko je držal v roki tisto vijoličasto pismo, — vztrepetal je, da so se mu zašibila kolena, in v glavi se mu je zvrtelo, da za hip ni vedel, kaj se godi z njim.

»Pokličem te sama, kadar pride ura, ko hočem postati tvoja!« — Tako mu je dejala neštetokrat, ko se je branila njegovih objemov. In sedaj ga kliče!

»Lovro! Najina ura je prišla. Pridi in vzemi me! Toda prej Ti naj razkrijem svojo bedno dušo . . . naj se Ti izpovem . . . oh, koliko grehote mi teži življenje! Lovro, rešitelj moj, pridi, očisti me s svojimi poljubi — operi me s svojimi objemi! Lovro! Kako trepečem! Moj Bog, kako se Te bojim . . . Zlata Tvoja duša me prekolne . . . in kaj bo potem z menoj? — Lovro! Rotim Te, kleče Te prosim: reši me! V blatu se pogrezam . . . umazani valovi so mi že dospeli do vratu. Reši me! Poginjam. — — Ali pa pusti, da se ne oblatiš sam — da ne padeš z menoj vred v brezno, polno greha in sramote! — — Ah, Lovro, reši se, reši se! — če pa me ljubiš, pridi! — očisti me! — naj bom Tvoja vsa in za veke! — Lovro, jaz plakam, plakam, plakam . . . Pridi, plakaj z menoj! — Ob 3. popoldne Te bom čakala, svojega sodnika, rešenika in ljubimca . . . Ah, pridi, Lovro, pridi! Trepetaje in vriskaje . . . topeč se v solzah obupa in polna blaženosti Te čaka

Suzana.«

Tako je pisala.

Skozi steno pa je prodrlo iznova suho, bolešno kašljanje, kateremu je sledil dolg stok — obupno ječanje, da se je skrčilo Lovru srce od groze in sočutja . . .

Na mizi je ležalo vijoličasto pismo, in iz njega je dehtel opojen, omamljiv in razdražljiv vonj parfuma, ki polni budoar Suzane, njene obleke, vonj njenih las in njene polti.

VIII.

Bil je jasen, solnčen dan. Svež, čist zrak je ležal nad mestom, z zarumenelimi listi dreves tam v drevoredu se je poigraval lahen, topel veter, in stekla oken so se bleščala, kakor bi gorel za njimi zlat plamen. Od povsod si slišal petje in smeh — radost se je zibala na vsakem licu — tam iz daljave so prihajali pretrgani akordi poskočnega valčka, katerega je svirala vojaška kapela — truma otrok se je kriče pojavla za svojimi kolesi in mečki — mladih zaljubljenecv pare pa si srečal vsak korak.

Bil je krasen dan, poln življenja in veselja.

In dve bitji sta ga uživali z vsemi čutnicami in z vsemi živci.

»To je dan, ki mi ga je pripravila Suzana, prelesten in osrečujoč kakor ona sama! — Da, da, le na tak dan se sme združiti najina usoda. Po strašni noči obupa in kesanja, obtoževanja in obsojanja samega sebe, praznik ljubezni — zarja nebeškega blaženstva! Iz grobne teme na gorko solnce — iz naročja samomorilskih misli v objem najkrasnejše ženske! Kolika izpremembra! Kako strašnolepi kontrasti! — Pa saj prav ti tvorijo našo srečo, sicer bi je niti ne čutili in ne uživali!«

In Lovro je odprl vsa okna svoje sobe na stežaj, da se je vsipalo vanjo solnce z vso svojo jesensko milobo; — luči in gorkote se je zahotelo Lovru, svetlo in veselo je moralo biti vse okoli in okoli njega.

»Ljubezen moja« — je premišljal ter zrl tja v azurno nebo — »je slična borbi življenja: polna neutešenih želja, neprestanega hrepenjenja, obupnega hitenja za celo srečo, a vedno padanje s strme lestve, vodeče k cilju. Tantal in Sisif sem bil hkratu! A sedaj sem dosegel svoj vzor, — na pragu stojim že, še korak in držal bom v objemu svojo srečo, a ne izpustim je nikoli več . . . Čim hujši je bil boj, tem večji bode užitek moje zmage, — ah, tem blaženejša je sedaj zavest, da bo Suzana vendarle moja, za večno vsa moja!«

In razglabljal je: Vdala se mi ni mesece in mesece, ker me resnično globoko ljubi. Ako bi bila njena strast plitka in lahko-miselna, ako bi bila frivolna ženska ali puhla koketa, pogazila bi bila že davno izlahka vse zakonske vezi, a se prav tako igraje osvobodila zopet i mojih okov. Toda Suzana je ženska, kateri je ljubezen sveta, misterij, v katerega gre človek le s trepetom in z najglobočjim spoštovanjem. Tudi ona se je borila sama s seboj . . . Njeno pismo je izliv utrujene duše, vzkrik obupanca, ki se ne more ustavljati več, nego tone brez odpora . . .

Česa se boji? — kaj mi utegne povedati, česar bi še ne vedel sam?

Da se je omožila brez ljubezni z dr. Gregorčičem? Koliko pa jih je, ki so se možile iz same čiste harmonije duš in src?! — Tam v zapuščenem, dolgočasnem trgu je preživela svojo prvo mladost. In ni imela človeka, ki bi zadoščal njeni živahnosti, njeni inteligenci, njenemu temperamentu. Edinki bogatega veletržca, se ji je nudilo v izobilju vsega — tudi čestilcev, oboževalcev, snubcev — a sorodne duše nobene. Filistroznost, omejenost, tesnosrčnost okoli in okoli, — njej pa je bilo treba življenja, razkošja, svobodnega uživanja. Njena politalijanska kri — oče ji je bil Slovenec, mati Benečanka — ni trpela miru, tišine in samote, nego koprnela je po življenju, izpremembi, po vedno novih užitkih in vtiskih . . . In v mesto si je želela, — v mesto s svojo bujno, pisano družbo, s svojimi zabavišči in razburljivimi, duh, srce in telo nasičajočimi užitki, — v mesto s svojo svobodo, s širokim svojim obzorjem. To hrepenenje po življenju in svobodi, po sijaju in ugledu je bilo toli silno, da se je vdala sodniku dr. Gregorčiču, grdemu, duševno plitkemu debeluhu, živemu stroju . . . Kmalu pa se je zavedela, da darovi mesta niso bili vredni njenih velikanskih žrtev; spoznala je, da je navezala svoj krasni, bohotni život na zoprno mumijo, — da je združila usodo srca vrelega čuvstvovanja z usodo bitja, ki dela in skrbi le za paragrafe in kariero. In Suzana se je zgrozila sama nad seboj. Čuteč vedno bolj strašno disharmonijo med soprogom in seboj, je videla z neopisno bolestjo in nepremagljivo zavistjo srečo drugih zakoncev ter trpela grozno vsled kljuvanja vesti, ki ji je očitala in budila besen kes. Njena krasota . . . njena duhovitost . . . njen temperament — čemu vse to? — mrtev kapital, katerega ne dvigne nihče! — Da, da, nesrečna je bila Suzana vsak dan bolj v svojem zagrešenem zakonu, — dete pa, katero je dobila že v prvem letu, ji je bilo le zoprna vez, okov, ki jo družil neločljivo na moža, ki ji je bil antipatičen, ostuden in pred čigar ljubeznijo je trepetala kakor mušica pred pajkom! Ne, tudi svojega sinčka ni mogla ljubiti, saj ji je bil zapreka osvobojenja iz groznega suženstva in — saj je bil podoben le njemu, očetu . . . In ali je čudno, da si je iskala Suzana tolažbe in razvedrila izven doma? — O, gotovo je iskala sreče, ki ji je bila odrečena doma, drugod, — iskala je srca, ki bi jo vzljubilo s tistim žarom in s tisto globoko strastjo, ki edina more osrečiti žensko, kakršna je Suzana. — In iskala je . . . iskala . . . zmotila in varala se . . . iskala obupno iznova . . . zaman. Na strašni poti

tega iskanja pa ji je morda izpodrsnila noga tu, tam . . . a vstala je vedno iznova ter koprnela dalje in dalje za — srečo . . . Na videz je nosila veselo lice, — razposajeno se je vedla kakor docela uzadovoljena gospa uglednega prvaka — ter igrala komedijo čestite, v blaženstvu plavajoče dražestne ženke in lepe mamice . . . Ubožica! — Zato trepeče sedaj — blatna se zdi sama sebi — in z grehoto se čuti obteženo . . . Ah, zategadelj se ni zdela vredna, da se vda njemu, ki jo je ljubil pošteno in moško! — zategadelj se ga je branila toli dolgo, misleč, da njena ljubezen ni vredna ljubezni njega, ki je zanjo ostavil Agato, ženo svojo . . . uničil srečo svojega zakona . . . izgubil svoj srčni in dušni pokoj . . . Morda pa je tudi trepetala iz bojazni, da se vara iznova ter se z nevrednežem oblati zopet? —

»O Suzana, ljubiš me!« je mislil Lovro. »Tvoj strah, — tvoj obup, — tvoj čut slabosti in grehote mi je dokaz, kako se zavedaš resnobe moje ljubezni, kako čutiš, da so končno padli vendarle vsi oziri, da so se spričo najine neodoljive strasti razbili vsi okovi v nič, in da je ni na zemlji in pod nebom moči, ki bi mogla preprečiti najino ljubezen! — Ne, Suzana, usode najine ne razdruži nihče več. Iste sreče sva iskala in našla sva jo v posesti drug drugega. Drživa jo in ne spustiva je nikoli več, — pogaziva vse, kar se nama postavlja na pot! — saj sreča ljubezni mora biti neusmiljena in sebična, ali pa ni popolna! — Proč vse ovire in k tebi, Suzana, sreča moja!«

In skozi okno se je vsipalo solnce z vso svojo jesensko krasoto, — svetlo, veselo in gorko je bilo okoli sladkozamišljenega Lovra vse prav kakor v njegovem od blaženstva se topečem srcu . . .

* * *

Istega dne — ob poltreh popoldne.

Tam v razkošni svoji spalnici je drgetala Suzana od samega razburjenja. Po stolih, na divanu in postelji je ležal nebroj toalet, nočnih plaščev in najfinejšega perila. Suzana pa je pomerjala obleko za obleko, se zavijala v razne plašče ter se pred zrcalom stoje vedno iznova vpraševala: »Ali sem dosti lepa?«

A zadovoljna ni bila nikdar.

Toda Suzana je hotela biti danes krasna kakor še nikoli. Kakor nevesta svojega ženina je hotela pričakati — Lovra . . . omamna, razkošna, a ginljiva v svojem trepetu, očarljiva v svojih solzah . . .

Časa pa ni preostajalo več dosti. Še pol ure, in Lovro pride!

Ah, te strašne ure, katere so minile po onem usodnem hipu, ko je izročila postreščku svoje pismo! Koliko je plakala nad svojo minolostjo . . . nad svojimi blodnjami . . . svojimi grehi, ki so se ji zdeli danes še nizkotnejši, še bolj umazani! Sama sebi se je gabila, ko so se ji vrivali spomini na laž njenega zakona, na podlost njenega vdajanja sovražnemu soprogu . . . zgražala pa se je nad seboj, ko se je domislila svojih ljubimcev, katere je v frivolnem obupu rabila le v svojo zabavo, v utešitev lačne strasti . . . O kako blatno, nečisto je bilo to njeno vilinskodivotno telo! — Fej, tisti bakhanali pri rafinirancu Kodru! — fej, fej! — Niže ni mogla pasti.

In Suzana je jokala . . . jokala.

»Ali mu naj res povem vse, — prav vse? Ah, s studom me pahne od sebe kot nečist stvor, ki je gnil in smrdljiv kakor gobavec! — Saj Lovro je nežen, rahločuten umetnik, čigar duša hrepeni le po vzorih, po čisti lepoti. In ko mu odgrnem zastor, ki ga je doslej slepil, ter mu povem, da je ta njegov vzor, ki mu je razbil rodbinsko srečo, mu ubil mir srca in mu okužil dušo s strastjo, — da je Suzana, katero ljubi in časti kakor muzo svojo, propadla žensčina . . . ah, tedaj se mu pač v nepopisnem iznenadenju zgrozi duša, in bežal bo od mene z zaničevanjem. Spoznal bo, da je vrgel od sebe biser, a pobral ilovico . . . proklinjal bo uro, ko sem ga zaslepila s svojimi varljivimi očmi . . . proklel mene, brezvestno koketo in pahnil me s praga, ki vodi v raj, nazaj v blato . . . In potem ne bo več rešitve zame . . . na strmi stezi v propad pogube me ne ustavi nihče . . . in zgrnejo se nad menoj valovi . . . moj Bog, kakšno življenje — kakšna smrt!«

Suzani se je zdelo, da drugače pač niti ne more biti, in plakala je obupno . . .

Toda tam v kotu srca ji je iznova zatlela iskrica nade, da ji Lovro odpusti vse, — da jo dvigne k sebi — da jo opere vseh madežev s svojimi poljubi in objemi.

Saj je tako blag, tako plemenit mož! Zasmili se mu . . . da, gotovo . . . sočutja polno je njegovo srce . . . srečen bo, da je otel njo, ki jo ljubi in ki jo obožuje kot umetnik, videč v njej ideal ženske krasote . . . Da, da, vse ji odpusti . . . saj Lovro ni mož filistrske morale! — Ko se združita, s tistim hipom zapreta za seboj vrata . . . minolosti ne poznata več, le sedanost in bodočnost s celo svojo srečo je pred njima — in to sedanost in bodočnost si hočeta napraviti čim najslajšo, čim najkrasnejšo.

»Vse za nama! Vse! — Pred nama pa novo življenje, polno harmonije in nepretrgana veriga najvišjih užitkov ljubezni ter umetniškega delovanja.«

Kakšna nebesa se jima odpirajo! — V teh nebesih pa bosta sama . . . on — njen bog in ona njegova boginja! —

Toda ne tu — ne v tem filistrskem gnezdu, kjer bi jima zli jeziki kalili srečo — ne tu, kjer živita Agata in dr. Gregorčič — nego proč, daleč proč — tja v samotni gaj ob morju, kjer ju ne bo motil svet s svojim tesnosrčjem . . . Sama s svojo srečo bodeta v mali, lepi vili — ter bosta živela le sebi in umetnosti.

Suzana je v mislih že uživala to blaženost, in vse njeno bitje je polnil čut, ki ji je bil doslej tuj in neznan; — tako nekako ji je bilo kot šestnajstletni deklici, ko je poljubljala svojega prvega ljubimca, napol otroškega bratranca sedmošolca, ki ji je prisegal, da jo vzame za ženo, ko postane inženir . . . Toda ne, še slajše, gorkejša, še sreče polnejša ji je bilo sedaj! — Ali naj vriska, ali naj plaka — ali naj moli, ali poje? — ah, tako grozno in milo, tako plašno in veselo ji je bilo pri srcu, da je drgetala od samega razburjenja . . .

Ura pa je udarila tri četrti na tri.

Samo še petnajst minut, in Lovro bo pri njej! . . .

Suzana si je izvolila bledovišnjevo volneno obleko z vlečko z grškimi rokavi in z dolgimi belimi čipkami za vratom, na prsih ter doli po krilu. In oblekla je prav tako bledovišnjeve svilene nogavice in obula cipele iste barve.

Svoje lase si je počesala tako, da se je dotikal veliki vozal spletenih kit skoraj njenega polnega, širokega vratu, in da sta se skrili ušesci malone docela pod mehкими kodri. In nobenega nakita ni dela nase . . . gol je imela vrat, gole roke.

Čemu tudi? Oči so ji žarele kakor oglje, in lica so ji gorela, da je bila krasna kakor roža.

In tam na mizici je stal šopek opojno dehtečih tej, ciklamov, mirt, rezed . . . in rože so ležale po stolicah, po zofi, po preprogi na tleh in po razkošni tigrovi koži tam pred posteljo . . . in ondi po svileni odeji in po kipečih blazinah.

Rože povsod! — In omamen vonj je vel od vsake stvari in iz vsakega kota, kakor da je sredi cvetličnjaka v bohotno cvetočem poletju.

Tam v kotu poleg okna pa je stal umetno izrezljan stebrič, ki je nosil majoličasto dežo s pahljačasto palmo. Ob stebriču je slonelo

slikarsko stojalce s poslednjo Lovrovo sliko: Tantal, žejen in lačen sredi kristalnočiste vode, nad katero se sklanjajo košate veje, polne najkrasnejšega ovočja. In nad Tantalovo glavo odkrhnjena skala, ki se sproži vsak hip ter ubije od brezuspešnega pohlepa in koprnjenja polblaznega Tantala . . .

»Moj simbol, Suzana!« ji je dejal, ko ji je izročil to sliko v dar. »Samo hip še, in ta skala me ubije . . . toda sprožim jo sam, Suzana!«

In resno je mislil v tistem trenutku Lovro, kar je govoril. Suzana pa se je zgrozila, da bi se moglo to resnično zgoditi. In takrat je sklenila, da bodi konec njiju trpljenju! — Iz prvotne lahke koketerije je naraslo prijateljstvo, a iz tega se je razvila nepoznana silna strast in globoka ljubezen, ki je prestopila vse bregove in jezove . . . Ne, ne, končajo naj se tantalske muke . . . elizij večnomlade sreče naj se odpre . . . sedajle, takoj, takoj!

S stolpa bližnje cerkve so zazveneli udarci ure . . .

Tri! —

In v tistem trenutku se je prismejalo solnce z vso svojo čarobnostjo skozi okno ter objelo s svojimi vročimi žarki tam na zofi ležečo Suzano, ki je raztezala svoje bele roke ter šepetala:

»Pridi — pridi, moje solnce! Pridi, Lovro!

* * *

Prav takrat pa je ležal Lovro tik postelje svoje žene — ki je izdihnila ravnokar.

Visoko podprta z blazinami, je ležala Agata, kakor bi spala. Njeni bujni zlati lasje so pokrivali blazino . . . suho, upadlo, voščeno lice je bilo blede in prozorno kakor alabaster, a tam pod nežnim vratom na razpeti srajci je bila majhna rdeča proga — krvi . . . Levica, drobna in sloka, ji je počivala na prsih, desnica pa je visela ob postelji navzdol.

Mrtva je Agata, — končan njen boj — padla je kot zmagalka!

Na pragu je že bil Lovro — še par minut je manjkalo, ko bi moral biti pri Suzani, ko ga je pritekla klicat objokana dekla.

»Gospa umirajo!«

In stal je zopet poleg postelje svoje žene, ki mu je naklonila največja nebesa, ki ga je znala osrečiti najbolj izmed vseh bitij na svetu, ki pa je sedaj ostavljala to dolino solz . . .

Zgrozil se je Lovro. Strašna smrt je davila to suho okostje, ki je bilo včasi tako polno, tako gorko, tako baršunasto mehko, — to telo, ki je bilo včasi vir vse njegove sreče.

In bliskoma se je spomnil Lovro nekdanjih prelestnih dni z Agato, njenih poljubov, tihih, nežnih kakor dih otroka in njenih objemov, sladkih in razkošnih . . .

Spomnil pa se je tudi svojih krutih činov, s katerimi ji je poplačal njeno angelsko ljubezen.

Zazeblo ga je pri srcu . . . tesnobno se mu je skrčila duša . . . silen kes ga je obvladal z neodoljivo strogostjo . . .

Sedaj, v tem hipu se je čutil krivega kakor Juda, ko je videl umirajočega Spasitelja, in trepetaje se je vprašal:

»Moj Bog, kaj sem storil!«

Agata ga je pogledala s svojimi plahimi, bledomodrimi očmi vdano in ponižno, hkratu pa tako bolestno in očitajoče, da je Lovro vztrepetal od groze in sočutja. Kolena so se mu zašibila, in pokleknil je tik postelje ter zaječal:

»Agata, odpusti!«

Podala mu je z rahlim, tužnim nasmehljajem desnico ter zašepetala:

»Lovro, ljubim . . . ljubim . . . ljubim te!«

In ugasnila je . . .

Skozi okno pa je posijalo solnce in poljubljalo Agato na okrvavljene ustnice . . . se poigravalo z njenimi laski, ki so ji obdajali glavo kakor zlata gloriola, veselo skakljali tam po napol praznih steklenicah z zdravili ter obsevali tisto majhno rdečo progo krvi ondi pod suhotnim vratom, da se je videla kakor zevajoča rana, skozi katero je ušla njena duša ravnokar . . .

Ura pa je bila tri, toda Lovro je ni slišal. Tik postelje je ležal na tleh ter ihtel, neutolažno ihtel . . .

IX.

Nikdar več se nista sešla Suzana in Lovro — nikdar več govorila. Nikdar več!

»Agata je umrla. — Gorje! Ubil sem jo radi Vas! — ubil angelja — ubil svetnico mučenico! Gorje mi! Gorje i Vam! Saj ste jo ubili z menoj! — ubili ste mi ženo, ki me je ljubila še ob zadnjem izdihljaju! Ah, morilca sva oba, gospa! — Proklet bodi hip, ko sta se srečali najini poti! Proklet jaz, ki sem se vdal Vašim čarom! Prokleta Vi, ki ste se igrala z menoj nesrečnikom ter mi zadavila ženo, ugonobila mir srca ter mi obtežila vest z umorom najplemenitejšega bitja pod solncem! O prokleta — prokleta!«

Tako ji je pisal še istega dne, ko je umrla Agata.

Na zofi ga z razprostrtimi rokami pričakujoč, kopajoč se v solncu, je dobila Suzana to Lovrovo pismo . . .

In sešla se nista nikoli več. — — — — —

* * *

Še tisto zimo so priredili meščani sijajen ples.

In v tisti bujni, šumni družbi, ki se je košatila v svili, atlasu in baršunu, se smejala in izprehajala tako domače po blesteči, panju čebel slični dvorani, obsevani z velikanskima zlatima lestencema, nosečima nešteto električnih lučic, v tisti dvorani z ogromnimi zrcali po stenah in z zelenimi gaji po kotih, je bila zopet kraljica med vsemi krasoticami Suzana, sedaj gospa sodnega svetnika.

A bledejša je bila danes, njene omamne globoke črne oči so gledale ostreje in prezirljiveje, tista ironska poteza okoli njenih krasnih ust pa se je poglobila v trpko, resignirano gubo.

Roko v roki je stopala s c. kr. vladnim komisarjem Robertom Kodrom ter se raztreseno, trudno nasmihala njegovemu pikantnemu laskanju.

Koder je slavil danes dva triumfa. Bil je zopet kavalir Suzanin in oblečen je bil v frak najnovejše, jedva teden dni uveljavljene pariške mode . . . Šele pred enim dnem ga je dobil. Ah, ta frak, — ta frak »à la secession« je vzbujal senzacijo, kakršne še ni vzbujala še nikdar nobena kravata! Občudovanje, strmenje in zavist se je zrcalila nocoj na obrazih Kodrovih prijateljev, »finesarjev«, tako očitno, kakor še nikoli.

Koder pa je prav radi tega plaval v razkošju blaženosti. Njegov goloobriti obraz je bil naguban v najbolj blaziran nasmeh, in okoli njegovih ust je trepetal neprestano izraz vprav dekadentne trudnosti.

In zroč na dekolirano bujno oprsje Suzanino, se je sklonil zdajpazdaj k njenim vranjim lasem ter pil opojni vonj njenega telesa.

»Ma, žakaj ne pridete več k meni?« ji je šepetal na uho ter pritisnil njen život tesneje k svojemu. »Jutri, ah, jutri morate priti, gošpa, — rotim Vaš!«

Suzana pa je zmajala z glavo.

»Ne, ne, jutri bom spala ves dan do večera.

»Torej pojutršnjem?«

»Morda — če se mi bo ljubilo!«

In zaplesala sta mazurko . . .

— — — — —
* * *

Lovra Dolinarja že par mesecev ni bilo več v mestu. Prodal je svoj atelijé, prodal vse svoje pohištvo ter se preselil v Pariz. Tam je delal nekaj tednov neumorno . . . skoraj neprestano. V družbo ni zahajal nobeno, le zvečer je hodil na izprehod.

Hipoma pa je opustil tudi to navado, in nekaj dni ga ni videl nihče več.

Ko pa je prišel pogledat hišnik, kaj vendar počne čudni slikar, ga je našel pred veliko sliko na tleh ležečega s prestreljenimi senci.

Slika pa je kazala mlado mrtvo žensko z razpuščenimi zlatimi lasmi in z malo krvavo progo na razpeti srajci pod suhotnim vratom . . .

Ob 1000. slovenski gledališki predstavi.

Dne 13. februarja¹⁾ 1900.

Dospel je torej zaželeni dan,
ki nam prinesel je ta svetli praznik!
Do tega hipa je devetkrat sto
devetdeset devet minilo časov,
odkar v svetišču se Taliji svoji
poklonil prvič je slovenski narod.
V preteklost danes v tisočem številu
poslednji bega slavnostni ta večer . . .
Minil bo tudi ta, ko zadnjikrat
nocoj zavesa pade — a prešel
ne bo ponos, ki nam zaliva duše,
ki širi prsi nam, ne bo prešla
zavest, ki polni nas nocoj s presladkim
in z neizraznim čuvstvom — ah, zavest,
da praznik mi slavimo tu nocoj
napora lastnega in težkih bojov,
ki bili smo v stoletju enem jih,
da dvignemo, da si ohranimo
dramatiško umetnost — ta zavest
ne bo minila nam nikdar!
Stoletje je minilo, in minljivost
ugrablja že nam tudi prva leta

¹⁾ Govoril na odru gospod rež. R. Inemann.